

CULTUREEL

NIEUWS

INDONESIË 1951

JANUARI 1951 NO

4

CULTUREEL NIEUWS

INDONESIË 1951

Maandelijkse uitgave van de
Stichting voor de Culturele Samenwerking te Amsterdam
J. J. Viottastraat 41 — Amsterdam

INHOUD

Januari 1951

De na-oorlogse generatie in Indonesië. Ter inleiding. Gelanggang Seniman-Merdeka Indonesia. Siasat en Gelanggang. Sitor Situmorang: Twee generaties. Asrul Sani: Over de generatie van '45. H. B. Jassin: Chairil Anwar. R. Nieuwenhuys: In memoriam Chairil Anwar. Rivai Apin: De crisis als grondslag. Rosihan Anwar: De soldaat in de literatuur. Usmar Ismail: De stuiversroman in de kunst. Idrus: Over Takdir als romanschrijver. Rosihan Anwar: De Indonesische kunstenaar in een impasse.

Onderwijs. Pak Said over Taman Siswa. Het Taman Siswa-diploma. Taman Sisma biedt mogelijkheden. De Gadjah Mada-Universiteit. De University Islam Indonesia. Vereniging van studenten aan de Arbeidersuniversiteit. De juridische faculteit in het duister. De Faculteit van Landbouw en Veeartsenijkunde. Resolutie van het Congres van de Persatuan Peladjaran Sekolah Guru. Instituut voor Maatschappelijke Opvoeding. Indonesische onderwijzers naar Amerika. Cursussen voor volksontwikkeling. Gebrek aan artsen in Indonesië. Nieuwe plannen voor het hoger onderwijs.

Godsdienst. 4,6% van het Indonesische volk Christen. De Christenkerk van Midden-Java.

Kunst en Cultuur. Takdir Alisjahbana over de Indonesische cultuur. Het Cultureel Genootschap „Samiadji”. Conservatorium voor Westerse muziek in Jogja. Wereldcongres voor geschiedenis. Bond van danskunstverenigingen in Solo. Boeken voor het Parlement. Vereniging van Letterkundigen te Surakarta. Vertoning van de film „Suasana Indonesia”.

Vignetten van Baharudin.

TER INLEIDING

De na-oorlogse generatie in Indonesië

Na de culturele conferentie die in Augustus 1950 te Djakarta werd gehouden (zie *Cultureel Nieuws* no 1) verscheen in de Indonesische pers een bericht over een ontmoeting van letterkundigen en kunstenaars, ergens in een bergplaatsje in West-Java. Hoewel naderhand bleek, dat deze bijeenkomst niet het resultaat heeft opgeleverd, dat men ervan verwacht had, gaf zij toch een kijk op een „onderstroom”, die in het Indonesische culturele leven aanwezig was, namelijk de jongere richting, die zich min of meer afzijdig had gehouden van de conferentie.

Op die bijeenkomst kwam men figuren als Takdir Alisjahbana en Tisno Sumardjo tegen, twee van de prae-adviseurs van de Djakartaanse conferentie. Dat wekt enige verwondering, als men weet, dat het gesprek der jongeren een reactie was op de conferentie en voortspoot uit een gevoel van onvoldaanheid met de opzet en de geest van de conferentie, die de jongeren beschouwden als een manifestatie van de „burgerlijke élite” en daarom niet representatief voor de culturele idealen van de Indonesische samenleving achtten.

Wat is de kern van dit alles? Wij willen geen voorbarige uitspraken doen, maar het bovengeschetste beeld toont duidelijk de tegenstelling tussen verschillende krachten in het culturele leven in Indonesië. Aan de ene kant staat de groep van de Lembaga Kebudayaan Indonesia (Indonesisch Cultureel Genootschap) rondom de figuren van mr Wongsonegoro en prof. Sunario Kolopaking met Ki Hadjar Dewantoro op de achtergrond, aan de andere kant de generatie der jongeren, terwijl Takdir Alisjahbana als een overgangsfiguur beschouwd kan worden, die echter dichter bij de jongeren staat, met dit onderscheid evenwel, dat terwijl Takdir Westers georiënteerd is, de jongere generatie grotendeels bestaat uit schrijvers en schilders, die nog hun vorm zoeken en zich niet al te zeer richten op het Nederlandse aspect van de Westerse cultuur, zoals Takdir Alisjahbana zo vaak verweten wordt.

Dit verschil kan worden teruggebracht tot het probleem van „het nationale”, de tegenstelling tussen de groep der ouderen, die zich

verzetten tegen „het Westen”, dat voor hen identiek is aan individualisme en materialisme in negatieve zin, en de opvattingen van de tweede groep (de jongeren) die dit „nationale” niet als een conditio sine qua non beschouwen voor de ontplooiing van de nationale cultuur en menen dat cultuurchauvinisme daarvoor een belemmering zou kunnen betekenen.

Want na de Pudjangga-Baru-groep, de groep van Indonesische intellectuelen rondom het litteraire tijdschrift *Pudjangga Baru*, die vóór de tweede wereldoorlog als vernieuwers op de voorgrond traden, met Takdir Alisjahbana als één van haar voormannen, kwam er na de oorlog als tegenhanger van *Pudjangga Baru* een nieuwe avant-garde op, gewoonlijk „Angkatan '45”, de generatie van '45, genoemd, een generatie die meende geen enkele band met de vervlogen periode te hebben.

Dit behoeft niet te verwonderen, als men bedenkt dat deze generatie opgegroeid is in de Japanse bezettingstijd, een tijd van gisting en heftige geestelijke beroering, waarbij het Japanse fascisme optrad als sloper en vernielers van alle zekerheden. Een generatie groeide op, die in haar meest ontvankelijke periode afgesneden was van alle cultuurbronnen: de belangrijkste vertegenwoordigers van de generatie van '45 zijn bijna allen jonger dan 30 jaar.

Het spreekt vanzelf, dat voor deze „geketende” generatie het vrijheidsideaal, dat immers zelfexpressie inhield en zelfbewustzijn betekende, een enorme aantrekkingskracht bezat en een krachtige drijfveer vormde om de boeien te slaken en het culturele vacuum van het koloniale klimaat te vullen.

Maar in hun brandend verlangen om vooruit te komen, richtten zij zich niet meer naar het verleden, waarvan de waarde hun twijfelachtig voorkwam. Zo was het hun niet mogelijk het tijdperk van de Hindoe-Javaanse cultuur te beschouwen als hun eigen geschiedenis, als hun eigen verleden. Het moderne Indonesië zagen zij niet als een voortzetting of navolging van de Hindoe-beschaving. In elk geval vonden zij het niet noodzakelijk zich naar die voorbije periode te oriënteren, want, zo verklaren zij met enig pathos: „Wij zijn de wettige erfgenamen van een wereldcultuur”.

De verering van vele vertegenwoordigers der ouderen voor de glorie-tijd van Modjopahit en de eeuwenoude cultuurvormen kan men wellicht zien als een vlucht in het verleden, de manier waarop een bewustwordende generatie zich trachtte te bevrijden van de geestelijke druk van het koloniale regime. Takdir Alisjahbana heeft ergens gezegd: zij worden gedreven door sentiment, door een soort trouw aan de

luister van een voorbije tijd, maar als zij werkelijk die oude cultuur wilden, zouden zij eigenlijk hun gehele leven met de oude tijd in overeenstemming moeten brengen. Takdir zelf heeft de oplossing gezocht in een aanpassing aan het geavanceerde Westen, om zich op die manier tot hetzelfde niveau op te heffen.

De na-oorlogse jongeren hebben die vlucht niet nodig, want zij zijn vrij en zich bewust van een eigen onafhankelijk volksbestaan. Zij hebben eveneens deel aan de Westerse cultuur, niet door ontlening, maar legitiem, krachtens hun geboorte als „wereldburger”.

Zoals vóór de oorlog *Pudjangga Baru* het centrum was van de avant-garde, zo is ook de nieuwe generatie gegroepeerd rondom een aantal jonge litteratoren. Hun uitspraken zijn niet altijd even duidelijk en men vindt er sociale en politieke leuzen vermengd met zuiver litteraire leuzen, waarmee zij de *Pudjangga-Baru*-groep afwijzen. Het is een reactie op de „tachtigers van Indonesië” van een generatie, die Ter Braak, Du Perron, Marsman en Slauerhoff heeft ondergaan en bekend is met de moderne Angelsaksische schrijvers als Eliot, Faulkner, Hemingway en Steinbeck.

In de beginselverklaring van de „Gelanggang Seniman Merdeka” (Kring van Onafhankelijke Kunstenaars) heeft de jongere kunstenaars-generatie getracht haar ideeën en idealen te formuleren. In „Gelanggang” zijn behalve litteratoren ook een aantal schilders verenigd. Op de Indonesische schilderkunst zullen wij in een afzonderlijk nummer van *Cultureel Nieuws* terugkomen. In dit nummer hebben wij met enkele voorbeelden van critisch-essayistische arbeid een vluchtige indruk willen geven van de huidige letterkundige generatie.

Gelanggang Seniman-Merdeka Indonesia

(Kring van Onafhankelijke Kunstenaars)

Korte geschiedenis

Medio 1946 kwamen, op initiatief van de dichter Chairil Anwar, enige van de oprichters van „Gelanggang” bijeen, en wel de dichters Asrul Sani, Rivai Apin en M. Akbar Djuhana en de schilders Mochtar Apin, Baharudin en Henk Ngantung. Bij die gelegenheid kwam de mening naar voren, dat men de Indonesische strijd niet alleen op het politieke veld moest aanbinden, maar ook op cultureel gebied. Op dit terrein viel toen niet veel activiteit te merken. Dit deed de gedachte opkomen om de vereniging „Gelanggang” op te richten. Van die dag af begon men met de eerste voorbereidingen, het opnemen van contact met personen, die inhoud zouden kunnen geven aan de vereniging, waarvan men toen nog geen klare voorstelling had.

Aanvankelijk was men van plan een gewone kunstkring op te richten, waar personen, die zich op het gebied van de kunst bewogen, elkaar zouden kunnen ontmoeten, van gedachten wisselen en werken. Later dacht men aan de vorm van een stichting met alle werkzaamheden van een zodanig instituut. Na uitvoerige discussies kwam men tot de conclusie, dat het in de eerste plaats nodig was een culturele organisatie op te bouwen. Toen de gedachte duidelijker vorm had aangenomen, ontstond de preambule van „Gelanggang” (19 November 1946) die als volgt luidde:

„De generatie van „Gelanggang” is voortgekomen uit de geestelijke strijd en het probleem van de intellectueel, waaruit de bewuste Indonesische mens zal groeien. Dit is de generatie, die daadwerkelijk verantwoordelijk zal zijn voor de groei van ons volk. Wij willen ons losmaken van de oude vormen, waardoor de samenleving is verstard, en wij durven ons te stellen tegenover deze opvattingen, eigenschappen en elementen, ten einde een nieuw leven te doen opvlammen”.

Van dat ogenblik af heeft „Gelanggang” onder moeilijke omstandigheden gewerkt. Tegen het midden van 1947 werd een tentoonstelling gehouden van schilderijen van Henk Ngantung en enige maanden later een expositie van de werken van schilders uit Jogja, Solo enz. Gedachtenwisseling over culturele vraagstukken was alleen mogelijk tussen leden, die toevallig in geregeld contact met elkaar stonden. Vervolgens verscheen in Januari 1948 het tijdschrift *Gema Suasana*

(Echo van deze tijd) bij de uitgeverij Opbouw-Pembangunan¹. Dit blad had ten doel de leemte te vullen in de toenmalige pers door de Indonesische lezers in contact te brengen met internationale gebeurtenissen op politiek en cultureel gebied en met gedachten van internationale figuren en met uiteenlopende stromingen. In Maart 1948 organiseerde men een tentoonstelling van twee Nederlandse schilders (H. de Vos en W. Schippers) om daaraan de ontwikkeling van de Indonesische schilderkunst te kunnen toetsen. Met de redactie van het avantgarde-weekblad *Siasat* (Critisch Onderzoek) te Djakarta werd overeenstemming bereikt om aan dit tijdschrift een cultureel bijblad toe te voegen, verzorgd door „Gelanggang”.

De omstandigheden werden steeds moeilijker. Tot het einde van dat jaar kon „Gelanggang” slechts uitkomen met één toneelstuk, opgevoerd in samenwerking met de amateurs-toneelvereniging Naya, en de uitgave van een album linoleumsneden van Mochtar Apin in samenwerking met de uitgeverij Pustaka Rakjat. In dit jaar verloor „Gelanggang” een actieve medewerkster, de essayiste Ida Nasution.

In April 1949 verloor „Gelanggang” door het overlijden van de dichter Chairil Anwar opnieuw een bijzondere kracht. In de loop van dat jaar heeft de vereniging niet veel van zich laten horen.

Het jaar 1950, met al de veranderingen die het brengt, opent voor „Gelanggang” grote perspectieven. Op een vergadering van kernbladen werd dan ook besloten om een krachtiger activiteit te ontplooien.

Beginselverklaring

Wij zijn de wettige erfgenamen van de wereldcultuur en wij willen deze cultuur voortdragen op onze eigen wijze. Wij zijn voortgekomen uit het „volk” en het woord „volk” betekent voor ons een samenbundeling van krachten, waaruit nieuwe en gezonde waarden kunnen voortspruiten. Ons Indonesiërschap wordt niet zozeer bepaald door onze bruine huid, ons zwarte haar of onze vooruitstekende jukbeenderen, maar door de uitingvormen van ons denken en voelen.

Wij willen geen definitie geven van de „Indonesische cultuur”. Wanneer wij spreken van Indonesische cultuur, dan denken wij niet in de eerste plaats aan het oppoetsen van oude cultuurvoortbrengselen om daarmee te pronken, maar aan een nieuw en gezond cultureel leven. De Indonesische cultuur wordt bepaald door een harmonie van klanken, in het leven geroepen door stemmen die uit alle hoeken der

¹ Het maandblad *Gema* werd 1 Oct. 1950 opgeheven.

aarde op ons afkomen en daarna in een eigen vorm weerkaatst worden. Wij zullen ons verzetten tegen bekrompenheid en alles wat een juist onderzoek van vormen en waarden in de weg staat. Onder revolutie verstaan wij het stellen van nieuwe vormen op de plaats van oude en afgesleten vormen, die opgeruimd moeten worden. Daarom zijn wij van mening, dat de revolutie in ons land nog niet is voltooid. In onze uitingen zijn wij misschien niet altijd oorspronkelijk: wat wij pogen te benaderen is de mens zelf. Op ons gezamenlijk streven en onderzoek drukken wij onze persoonlijke stempel.

Onze waardering van de dingen om ons heen (de maatschappij) is gebaseerd op het bewustzijn, dat maatschappij en kunstenaar elkaar wederzijds beïnvloeden.

Uit een brochure van „Gelanggang” (Voorjaar 1950)

Siasat en Gelanggang

In 1948 kwam de vereniging „Gelanggang” (Arena) met de redactie van het weekblad *Siasat* te Djakarta overeen, dat aan dit blad een letterkundig bijblad zou worden toegevoegd, getiteld: „Gelanggang”. Verantwoordelijk redacteur van het critische en progressieve *Siasat* was Rosihan Anwar, journalist (hoofdredacteur van het dagblad *Pedoman*), letterkundige en amateur-toneelspeler (leider van het avant-garde amateur-gezelschap „Maya”). In de redactie zat o.m. de journaliste Gadis Rasid, die gedurende enige tijd, bij afwezigheid van Anwar, als hoofdredactrice optrad. Medewerkers aan de culturele rubriek „Gelanggang” waren o.a. Asrul Sani, Rivai Apin, Sitor Situmorang, Mochtar Lubis en Asmara Hadi.

Sedert October 1950 verschijnt *Siasat* in een enigszins andere uitvoering, terwijl de rubriek „Gelanggang” thans als ondertitel draagt: „Cahier Seni dan Sastra” (Cahier voor Kunst en Cultuur) en de kop de namen van de auteurs Asrul Sani en Rivai Apin als redacteurs en van de dichteres Siti Nuraini als secretaresse vermeldt.

Twee generaties

„Er zijn sedert dit overzicht is geschreven geen principiële veranderingen waar te nemen van dezelfde soort als door dr Drewes bedoeld in zijn artikel van 1932¹ en door ons aan het begin van dit overzicht genoemd, waaruit dan zou kunnen blijken dat er een nieuwe literaire stroming van een nieuwe generatie zich heeft doen gelden. Maar als

¹ Dr G. W. J. Drewes: Over oud en nieuw in de hedendaagsche Indonesische literatuur. *De Gids*, 1932.

we het goed zien, dan zullen de literaire accentuatiever schillen, zoals in dit overzicht aangeduid, scherpere lijnen trekken, zodat de richtingen, die zich in de *Pudjangga Baru* consolideerden en samenkwamen, evidentier worden”, aldus besluit Armijn Pané zijn *Kort Overzicht van de moderne Indonesische literatuur*². Eerder zegt hij: „De aandacht voor maatschappelijke en culturele verschijnselen is, in vergelijking met normale tijden, incidenteel gericht, waardoor men de literaire feiten niet meer in hun samenhang en in hun historische groei kan overzien. Evenals op economisch gebied waren er op dat van de literatuur O.W.-ërs gekomen, die ter wille van de tegenstellingen en van eigen partij (in ruime zin opgevat), door voorlichting en propaganda gesteund, als literaire reuzen worden voorgesteld”.

Hiermee toont Armijn een verkeerd begrip van de materie. Het nieuwe behoeft geen vergelijking met het oude, in dit geval *Pudjangga Baru*, omdat het historisch bezien niet hieruit voortgesproten is, maar uit een wereld waarvan de grenzen verder reiken dan de beperktheid van een groep uit een bepaalde periode in een voortschrijdende ontwikkeling.

Inderdaad is de tijd nog niet gekomen om een overzicht te geven van de literaire verschijnselen na de tweede wereldoorlog, dus van de laatste vier jaren, omdat dit nieuwe leven nog bij lange na niet is uitgewoed, nog geen geschiedenis is, zoals dit het geval is met *Pudjangga Baru*. Wat betreft de O.W.-ërs op litterair gebied, heeft Armijn gelijk, voor zover deze mensen niet als maatstaf voor de nieuw opgekomen krachten kunnen gelden, evenmin als de zwarthandelaren als maatstaf kunnen gelden van onze toekomstige economie.

Waar Armijn spreekt over accentuatiever schillen, is dit een bewuste verdoezeling, die alleen kan voortspruiten uit een misplaatst verlangen naar zelfhandhaving door continuïteit te zoeken in het nieuwe.

Zoals Armijn zich eens een groots verleden trachtte te construeren door te putten uit de Hindu-Javaanse geschiedenis, als niet-Javaan, tracht hij nu zijn grootheid te bewijzen door de aanwezigheid van zijn invloed op de nieuwe generatie aan te tonen, waartoe hij niet behoort. Dit is de tragiek van een generatie die met verlangen naar een nieuwe tijd heeft uitgezien, doch door het ontbreken van de noodzakelijke grondslag alleen terug kan zien naar het droombeeld van voorbijge glorie, ten einde haar recht van bestaan op dit moment te bewijzen.

Armijn heeft de zaak verkeerd aangepakt. Zijn voortbestaan hoeft hij niet te bewijzen en ook niet te zoeken in nieuwe stromingen. Ver-

² Djakarta, Balai Pustaka, 1949, blz. 55.

schillende stromingen kunnen zich naast elkaar ontwikkelen zonder elkaars verlengde te zijn, ja, zelfs wanneer zij tegengesteld zijn.

Zonder omwegen erkennen wij dat *Pudjangga Baru*, uit cultureel en sociaal oogpunt bekeken, wezenlijk bestaande krachten vertegenwoordigt en blijk gegeven heeft te kunnen voortbestaan op een ruim arbeidsveld, hoe weinig artistiek dit ook moge zijn.

De voorwaarde tot een eigen kunst, dus tot het scheppen, ligt in de eigen ziel, die autonoom is en de kans aangrijpt de haar omringende wereld naar eigen inzicht te regelen. Iedere kunst is tot op zekere hoogte gebonden aan haar eigen tijd en voor de daarop volgende generatie is het niet nodig en ook niet mogelijk om zich in te leven in die „voorbij” periode, met het gevaar slechts de vormen te benaderen en niets wezenlijks voort te brengen. Want waar zou zij de bevruchtende kiemen nog kunnen vinden, waarvan de elementen voortkwamen uit de maatschappelijke structuur van die tijd?

Pudjangga Baru was afhankelijk van zijn tijd, de tijd van vóór de oorlog, de tijd van „onvrijheid”, met de daaraan verbonden geestelijke aspecten.

Wij willen de verschillende hoofdfiguren van *Pudjangga Baru* niet gelijk stellen. Zoëven spraken wij over het „verlangen naar een nieuwe tijd”. Takdir is hiervan het duidelijkste voorbeeld, daar hij alle consequenties zou willen aanvaarden van het putten van kracht uit het Westen. Maar terwijl Takdir blijft steken in de problematiek Oosten-Westen die door anderen opgeworpen is, kent de na-oorlogse generatie niet de noodzaak van zich los te rukken van een geestelijke „ban”, want de gehele toestand van vóór de oorlog (opkomst van het nazisme en het fascisme) en daarbij het verdwijnen van de Nederlandse overheersing en de kennismaking met een moderne Oosterse cultuur (Japan dat het Westen imiteerde), Oosters-feodalistisch in zijn slechtste vorm, dit alles heeft een diep scepticisme gewekt ten opzichte van „de cultuur”. Men werd zich bewust dat het Oosten als geheel niet slechter of beter was dan het Westen en omgekeerd. De nieuwe generatie zegt: „Ik ben een mens!” en daarmee uit.

Dat was het sein tot een geestelijke revolutie. Het probleem van deze generatie is niet meer de controverse Oosten-Westen, van mensen die geen raad weten met hun complexen, maar het probleem van mens tegenover mens, naakt als de eerste mens in Genesis.

Het is nodig opnieuw de aandacht te vestigen op een vergissing van Armijn, wanneer bij de ontwikkeling van de literatuur gelijkstelt met die van de cultuur in het algemeen. Sinds de generatie van 1908 via die van 1917 en 1925 tot 1930, is er nog altijd een rechte lijn te

bespeuren, alhoewel zij natuurlijk genreverschillen vertoont. Men hoeft zich hierover niet te verwonderen, aangezien deze ontwikkeling langs de weg der evolutie is gegaan. Maar wat is het verband tussen Armijn en Chairil? Dat zij beiden de Bahasa Indonesia als medium gebruiken? Maar Armijn en Chairil gebruiken twee talen, namelijk *de* Bahasa Indonesia en *een* Bahasa Indonesia.

Wij weten dat Armijn zichzelf gaarne beschouwt als voorganger van Chairil, doch hierbij sluit Armijn zijn ogen voor de werkelijkheid, een revolutionaire werkelijkheid, die hijzelf niet meer vermag te ondergaan. En dat ook weer door zijn tijdsgebondenheid. Het is, alsof Armijn niet wil inzien dat één woordje zelfs naar zijn inhoud, of één zinnetje naar zijn vorm, het verschil in wezen aantoon.

Om de huidige problemen van het Indonesische volk en van de jonge generatie in het volle licht te plaatsen, moeten wij ze eigenlijk in het verband van de huidige maatschappelijke verschijnselen en niet alleen in het licht van literaire theorieën beschouwen. De schrijversgeneratie van na de oorlog zal misschien voorbijgaan, met achterlating van slechts luttele gedichten en een handvol schetsen, maar zelfs dit weinige zal blijken een andere wereld in zich te bergen dan die van *Pudjangga Baru* en een mogelijkheid te hebben geopenbaard voor de groei van een ruimere en sterkere literatuur.

Een literaire stroming — en in breder verband een cultuurideaal — roept niet altijd een duidelijk beeld op van haar eigen tijd, maar kan een voorbode zijn van „komende dingen”. *Pudjangga Baru* had dat ook kunnen zijn, maar moeten ten slotte Armijn en de zijnen niet erkennen, dat wat wij nu beleven wel verre is van wat door *Pudjangga Baru* ooit gedroomd is?

De literaire generatie van vandaag heeft geen tijd om zich bezig te houden met een vaag toekomstverlangen en kent gelukkig evenmin de behoefte aan een mythe van een groots verleden, omdat zij zich nu eenmaal in de greep van het heden weet.

Dit is de gerichtheid en zo men wil de begrensdheid van haar kunst, die in haar vertwijfeling, krampachtigheid en gejaagdheid nog slechts fragmentarisch kan zijn.

Wat de insinuatie betreft over „voorlichting en propaganda” (Nederlandse misschien?), och, Armijn, ook de kunstenaar heeft wel eens belangstelling nodig.

Over de generatie van '45

Op de bijeenkomst van kunstenaars in Tugu op 9 en 10 September 1950 werd mij gevraagd om te spreken over de betekenis van de generatie van '45 en wat haar van die van *Pudjangga Baru* onderscheidde. Ik had werkelijk het gevoel dat ik geen belangrijke dingen over de generatie van '45 zou kunnen zeggen, omdat zij nog zo jong is. De generatie van '45 is de groep die in het jaar '45 voor het voetlicht trad. Nu schrijven wij 1950. Vijf jaren is voor een letterkundige ontwikkeling wel een erg korte tijd, misschien juist lang genoeg om één roman te schrijven. Een roman, die het beeld van een periode zou kunnen weergeven. Maar dat heeft geen haast. En bovendien, die roman is nog niet geschreven. Misschien is er wel een schrijver die meent, dat onze tijd een tijd is van acculturatieproblemen, en die daarna aan het werk getogen is. Wat dat betreft kan ik u zeggen, dat in de boeken van de generaties van '20 en van '33 de acculturatieproblemen niet ontbraken, al gebruikten zij er de term „bewustwording” voor. Dus dit is geen punt, dat ik als onderscheid kan gebruiken om de positie van een generatie te verduidelijken.

Wanneer ik op die bijeenkomst dus toch heb gesproken over de generatie van '45, heb ik eigenlijk niet meer gedaan dan in grote lijnen algemene kenmerken van de jeugd aangeven en gesproken over mijn eigen idealen, die uit literair-historisch oogpunt beschouwd (nog) niet van belang zijn. Wanneer ik zei dat de *Pudjangga Baru* zus was en de generatie van '45 zo, dan bedoelde ik met zo mijn eigen idealen, die ik tot uiting wilde brengen. Achter mijn uitspraken heb ik niet de generatie van '45 geplaatst, maar mijzelf. Mijn woorden zijn geen waarborg voor de persoon van Open, die Idrus zo oppervlakkig heeft gehanteerd en als speelgoed behandeld in zijn bundel *Een andere weg naar Rome* en ook niet voor de figuren in *Atheïs* van Achdiat, die ik als een verlate probleem-roman beschouw.

★

Het kunstenaarschap van de generatie van '45 wordt verderop bepaald. De kwestie van het verschil tussen de generatie van '45 en *Pudjangga Baru* is geen centraal probleem, want de laatste *wilde artistiek eigenlijk niets* en wij hebben artistiek gesproken ons werk nog niet voltooid.

Wat is de waarde, uit letterkundig oogpunt beschouwd, van alle activiteit en luidruchtigheid van de generatie van '33, die zij in één woord, „dynamiek” samenvatte? Die term is even oud als de wereld. Dit is

geen „hantering”, maar een leus van iemand die eigenlijk niets te zeggen heeft. De jongeren van vandaag kunnen het even goed zeggen. En niet alleen zij, maar ook de komende generatie en die over 200 jaar. Iedereen kan dat immers zeggen, of hij nu democraat is of fascist, proletariër of kapitalist. En men kan ook niet zeggen dat iemand, die deze term gebruikt, een volgeling van *Pudjangga Baru* is, of liever van Takdir Alisjahbana: misschien is hij een vrolijke Frans of iemand die capriolen maakt, omdat hij een grotere spanning niet kan verdragen.

★

Artistiek gesproken weet ik niet wie Takdir Alisjahbana is. Dat hij leraar is en zich verdienstelijk heeft gemaakt voor de ontwikkeling van de Bahasa Indonesia, erken ik.

Aan poëzie-recensenten, die men vaak hoort zeggen: waar je ook kijkt kom je Alisjahbana tegen, zou ik willen vragen: wie is Alisjahbana eigenlijk?

Er zijn ook grappenmakers, die een heel oppervlakkig verschil tussen beide richtingen aangeven. Zij zeggen, dat de huidige generatie de „generatie van de vrijheid” is (ik weet niet of zij daarmee tevens bedoelen: de revolutionaire generatie, tegenover de oudere die dit niet was). Die indeling is misplaatst, of in elk geval niet geheel juist. Zou de huidige generatie ook de „generatie van de vrijheid” genoemd worden, als Japan in 1933 in Indonesië was binnengevallen en de onafhankelijkheid in 1935 was geproclameerd, zodat zij geen strijd hadden gekend? Dat is niet aan te nemen.

Relatief beschouwd, moeten wij erkennen, dat hún strijd voor ons volk moeilijker was dan ónze strijd. Wij kunnen niet anders dan een erelohut brengen aan hun inspanning om voor de Indonesische taal op te komen en haar tot ontwikkeling te brengen en de lectuur in de bahasa te vermeerderen, al was die over het algemeen slechts geschikt voor schoolkinderen.

Het onderscheid tussen de generatie van '33 en die van '45 moeten wij niet zoeken in de vrijheidstrijd en ook niet in een verschil van principes — want de generatie van '33 had geen eigen letterkundige principes — maar men kan het *verwachten* in een verschillende behandeling en keuze van figuren.

★

De wrijving tussen de generatie van '45 en de generatie van '33 komt voort uit het valse idealisme, de sentimentaliteit (niet te verwarren met romantiek) en hun uiterst conventionele beschouwing van de mens,

eigenschappen, die door de huidige generatie verfoeid worden. Dit is een kwestie van „hantering”. In de keuze van romanfiguren was de generatie van '33 uiterst beperkt. Hierin kwam zij niet verder dan het uiterlijke — oirbare dingen, die men voor het publiek mocht vertonen — en niet tot de wezenlijke menselijke kern. Dit alles veroorzaakte zulk een gevoel van onvoldaanheid bij de huidige generatie, dat dikwijls werd gezegd: de kunst van de generatie van '33, dat is geen kunst! Misschien is zulk werk wel de oorzaak van de populaire opvatting, dat romans en gedichten het product van luiere, suffen en dagdromen zijn. De Indonesische literatuur van 1920 tot 1945 is een literatuur van „geconsolideerde burgers”, een ambtenarenliteratuur. Al wat ons verteld wordt is het verhaal van een commies, een onderwijzer, een opzichter of dokter, wiens levensroutine wordt verstoord door een aardig meisje of door schoonouders, die de schoonzoon tegenwerken of een sterfgeval dat de geliefden uiteenrukt, enz. En als die storing weer achter de rug is, gaat de routine weer zijn gewone gang. Kortom, alles wat gedrukt werd, rook naar goedgesteven overhemden en een vlak bestaan. Er zijn wel enkele uitzonderingen, maar die uitzonderingen gaan niet zo ver, of alles komt weer op zijn pootjes terecht.

Bij de behandeling van het onderwerp was men niet in staat enige nuance aan te brengen. Alles werd ingedeeld volgens de vakjes van de conventie. Een dokter zag men uitgebeeld, zoals een dokter nu eenmaal moet zijn (een vast recept, met *Belenggu* van Armijn Pané als uitzondering). Een meisje gedroeg zich, zoals een meisje zich behoorde of niet behoorde te gedragen. Alles werd met de lineaal getrokken, tot het er mooi recht en keurig netjes uitzag. Alles was ideaal, alles glad gepolijst, tot alle leven uit mensen en dingen verdwenen was en er alleen goden en duivels op het podium overbleven. Misschien ziet men in de behandeling van de romanfiguren, zoals ik zojuist beschreef, een verschil tussen de moderne literatuur en die van de generatie van '33. Nú zet iemand bijvoorbeeld een soldaat op de voorgrond, in plaats van een ambtenaar. Maar dat is geen verschil. Want beiden zijn onder te brengen in een bepaalde maatschappelijke groep, terwijl er van beiden een „type” is te maken. Een schrijver, die veel soldaten in zijn verhalen laat optreden, is Pramoedya Ananta Toer. Ananta Toer gebruikt de soldaat als hoofdpersoon, omdat de situatie hem daartoe de gelegenheid biedt. Het verschil is alleen: de ambtenaar die zoëven stierf door vergif, is nu vervangen door een soldaat, die door een kogel sneuvelt. Een werkelijk verschil is er niet: Ananta Toer is met zijn soldaat niet verder gekomen dan de generatie van '33 met haar dokters en onderwijzers. De karaktertrekken zijn nog

altijd die, welke men aantreft bij en bepaald worden door een zekere maatschappelijke groepering.

Hier zien wij opnieuw dat het onmogelijk is een vaste grenslijn tussen beide generaties te trekken. Toch ben ik ervan overtuigd dat de tijd ons zal leren, dat die grens te trekken is. Als de schrijvers en dichters, die hun pen reeds hebben neergelegd, deze weer zullen opnemen om een nieuwe weg te zoeken, in essay en gedicht. Onze pogingen moeten leiden tot het resultaat: mensen, die een eigen levensstijl bezitten.

De kwestie van de generaties van '45 en '33 hoeft ons niet geheel in beslag te nemen. Zij hebben geen erfenis nagelaten, die ons levens-tempo kan versnellen: zij vormen geen maatstaf. Als het nodig blijkt, zullen wij onze normen buiten onze grenzen zoeken.

Uit: *Siasat* van 5 Nov. 1950

Asrul Sani

Chairil Anwar

Voorman van de generatie van '45

Chairil Anwar werd op 26 Juli 1922 te Medan geboren, waar hij de M.U.L.O.-school bezocht tot de tweede klasse. Hij verhuisde naar Djakarta, maar kon door familieomstandigheden de school niet aflopen. Op 28 April 1949 stierf hij, bijna 27 jaar oud.

Enige maanden na de Japanse inval begon hij als dichter naam te maken. In een causerie van 1943 ontvouwde hij voor het eerst zijn denkbeelden over kunst, inspiratie en schrijverschap. Hij wees de schrijvers af, die zodra zij een inspiratie krijgen, deze meteen opschrijven en denken daarmee hun werk te hebben volbracht. „Dit is juist de reden dat onze kunst nog zo oppervlakkig en bekrompen is”, meende Anwar. „Het is niet meer dan een voorbijgaande wind, die nauwelijks het voorhoofd verkoelt”.

Chairil eiste bedachtzaamheid, omdat dit naar zijn mening van grote invloed op het gehalte van de kunst was: „denken, overleg en gezonde conclusies”.

„Iedere kunstenaar moet een baanbreker zijn”, zei hij. „Vol durf en levenskracht. Hij moet het oerwoud durven in te gaan en onmetelijke oceanen bezeilen: de kunstenaar is de verkondiger van het vrije leven”. „Wij zijn kinderen van een andere tijd. Vroeger durfde men niet rond-uit spreken en koos men altijd kronkelwegen, hoewel men zich ver-

ontschuldigde door te zeggen dat zijn levensbeschouwing veel ruimer was. Maar daar ben ik niet zo zeker van . . .”

„Wij kunnen ons nu wel gevoeglijk van hen losmaken, want ze zijn inderdaad enkele jaren achter, nu wetenschap en techniek zo hoog ontwikkeld zijn. Wij kunnen niet alleen gewone foto's maken, maar ook Röntgenfoto's tot in het merg van het beenderstelsel. Wij mogen geen instrumenten meer zijn, wij zijn de spelers van het levenslied, dat ons tot eerlijkheid en oprechtheid bezielt. Want durf, zelfbewustzijn, vertrouwen en kennis zijn ons bezit. Wij leven thans 1000 km per uur! Helder en duidelijk wil niet zeggen inhoudsloos. En in een klein zinnetje als „sekali berhati, sudah itu mati . . .” is ons hele levensdoel verweven. Helder dus, niet hol. Ook gevoel kent de toekomstige dichter, ja zelfs veel gevoel. Maar geen gevoel bij scheiding of ontmoeting alleen, maar gevoel in het ganse leven”.

Chairil Anwar heeft zijn artistieke idealen niet alleen op papier verkondigd, maar ook in zijn dagelijkse leven was hij vol vitaliteit, een rokende, vurige vulkaan. Wie hem gewone maatstaven aanlegde, vond hem ijdel, ruw, ongemanierd, slecht, maar zijn eerlijkheid, die niemand opzettelijk nadeel berokkende, wekte medelijden, zoals wij medelijden hebben met een kind, dat ondeugend is maar het nog niet begrijpt.

Als poëtisch baanbreker was Chairil Anwar een unieke figuur. Anders dan de Nederlandse avant-garde vóór de oorlog, die het driemanschap Du Perron—Marsman—Ter Braak had, die elkaar wederzijds steunden, of het klaverblad van vier van *Pudjangga Baru*, Takdir—Armijn—Sanusi—Amir Hamzah, had de generatie van '45 maar één voorman in de poëzie.

Hoewel hij aanvankelijk werd uitgelachen om zijn krampachtige taal en zijn drift die de grenzen van alle conventie overschreed, heeft hij ten slotte toch school gemaakt en zelfs zo zeer, dat men zou kunnen spreken van de generatie van Chairil Anwar, hoewel in die groep ook al weer stemmen opgaan die deze school achter zich willen laten, een gewoon verschijnsel bij een volk dat leeft.

Chairil Anwar heeft nooit opgehouden zijn vorm en zijn inhoud te zoeken. Ik citeer uit enkele brieven uit de eerste helft van 1944:

„In onze kringen viert de halfslachtigheid hoogtij. Dat weet je natuurlijk wel. Ik heb mij met hart en ziel op de kunst geworpen, maar tot dusver heb ik, materieel, maar half in de kunst kunnen opgaan. Innerlijk is gelukkig al mijn verlangen en denken sinds mijn vijftiende jaar op één punt gericht geweest, op de kunst”.

Uit een andere brief:

„Nee, ik wil niet terug naar het proza van mijn lezing voor de jongere

generatie! Dat proza is opzwepend en hoogdravend, alleen al door de intensiteit waarmee ik schreef alsof ik geselde, maar bekijk het nog eens heel nauwkeurig en je ziet dat ik met zulk proza niet tot een afrekening kom. En ik wil juist met zoveel dingen om mij heen tot een definitieve afrekening komen . . .

Mijn richtlijnen heb ik nu wel gevonden: menselijke waardigheid en persoonlijkheid. Mijn terrein ook, eigenlijk alles, maar speciaal de letterkunde, beeldende kunst en toneel. In mijn proza en ook in mijn poëzie zal ik ieder woord omspitten en omwroeten, zo diep tot ik het kernwoord vind, het kernbeeld”.

En dan plotseling:

„Wat ik je doe toekomen — wat ik „gedichten” noem! — dat zijn niet meer dan experimenten voor latere stadia. Het is nog geen volwaardig werk! Ik moet nog verschillende fasen doorlopen voor ik mijn werkelijk volwaardige gedichten zal schrijven”.

Bij zijn zoeken leerde Chairil Anwar dichters van de gehele wereld waarderen. Zijn kennis van de literatuur was, voor iemand die niet verder was gekomen dan de 2de klas M.U.L.O., buitengewoon groot en diep en nog belangrijker was zijn onafhankelijke visie op alles wat hij gelezen had en zijn manier om zich alles eigen te maken, wat eenmaal zijn geloof en tot zijn vlees en bloed was geworden. Hoe goed hij de buitenlandse dichters gelezen had, bleek wel uit zijn vertalingen naar gedichten uit het Oosten en Westen. In de Japanse tijd vertaalde hij Rilke, Marsman en Slauerhoff, die grote invloed op hem hadden, naast de opstandige filosoof Nietzsche die hij eveneens zeer bewonderde. Toen hij overleed, was Anwar bezig een bundel vertalingen samen te stellen van Engelse en Amerikaanse gedichten. In het besef, dat kennis alleen niet voldoende was voor zijn geestelijke vorming, stortte hij zich in het werkelijke leven en drong in alle uithoeken daarvan door. Hij ging om met betjarrijders, chauffeurs en voddenrapers, sliep met bedelaars in stegen en sloppen, slenterde door smalle modderige straatjes, schertste met vrouwen in de vuilste krotten, maar was ook bevriend met Sjahrir (hij vertelde altijd met veel trots van zijn „oom”, die hem stimuleerde, ook in de letteren), met Sukarno en Hatta, terwijl hij, bewust van zijn eigenwaarde, zich met groot gemak in gezelschap van buitenlandse intellectuelen bewoog.

In kunstenaarskringen had hij niet alleen contact met schrijvers en dichters, maar ook met schilders, zangers en toneelspelers. Hij ging intiem om met de schilders Sudjojono, Affandi, Basuki, Resobowo, met de componisten Simandjuntak, Kusbini, Sinsu, Ismail, met de oudere zowel als de jongere generatie van toneel en letteren. In de omgang

bracht hij zijn mening altijd onomwonden naar voren, scherp geformuleerd en kernachtig, hoewel men de toon van zijn opmerkingen niet altijd aangenaam vond.

De gedichten van Chairil Anwar konden door hun uiterst individualistisch karakter in de Japanse tijd moeilijk de censuur passeren. Zijn eerste gedichten konden alleen in het blad *Pandji Pustaka* worden opgenomen, echter niet zelfstandig, maar in een verhandeling. Hoewel individualistisch naar vorm en inhoud, getuigden de gedichten van Chairil Anwar toch van veel sociaal en religieus gevoel. En in de revolutiejaren toonde hij zich een goed patriot.

In deze zin was Chairil Anwar ook een voorvechter die zijn volk wakker schudde om de idealen van rechtvaardigheid en menselijke waardigheid na te streven. De meeste van zijn gedichten uit de Japanse tijd ademen een geest van verzet tegen eeuwenlange verdrukking en overheersing van zijn volk („Aku”, „Diponegoro” e.a.).

Zijn diep religieus gevoel ervaren wij in gedichten als „Kepada peminta-minta”, „Isa”, „Doa” en zijn alles omvattende levenshonger voelen wij in „Kepada kawan”, „Beta pattiradjawane” en vele andere gedichten. In vele verzen is een verlangen naar de verte vermengd met een gevoel van eenzaamheid, zonder dat dit echter ooit in een wanhopige sentimentaliteit ontaardt. Dit zien wij in zijn zwerftochten naar verre werelden, maar ook in de woedende verbeterheid waarmee hij midden in het leven staat, dat leven opslorpend, zoals een roofdier het bloed van zijn warme stuiptrekkende prooi.

Over zijn taalbehandeling hebben heel wat schoolmeesters zich opgewonden, omdat hij zich vaak niet om de grammatica bekommerde en veel woorden gebruikte die men niet nodig vond of die te moeilijk waren voor de taalonderwijzers, zodat zij ze voor de klas niet aan hun leerlingen konden uitleggen. Waarom moest hij zulke vreemde beelden gebruiken, als Ahasveros, Eros, Romeo en Juliet, waarom moest hij het woord „sonder” gebruiken (verbastering van het Nederlandse „zonder”, waarvoor het Indonesisch geen equivalent heeft) en andere buitenlandse termen, waarom moest hij een vergelijking met Jezus maken? Was het niet, omdat hij zijn Oosters karakter had verloren? Zijn fout was, dat hij universeel wilde zijn en voor wie dat verlangt, bestaat er geen Oosten en geen Westen meer.

Chairil Anwar is er in geslaagd de gevoelswaarde en de inhoud van de Indonesische taal te verrijken met nieuwe woordcombinaties, die dynamischer zijn door hun expansieve en associatieve kracht, veel meer dan de generatie vóór hem in staat was geweest. Elk gedicht, elke zin, elk woord heeft een geladen inhoud, waardoor zij moeilijk te verstaan zijn,

maar vol betekenis voor wie een even rijk gevoelsleven heeft als Chairil Anwar en hem wil volgen op de grillige weg die zijn gedachten sprongsgewijs gaan, soms zonder zich te storen aan de regels van de Maleise taal, in zijn drang om een Indonesische taal te scheppen die met het Indonesische karakter in overeenstemming zou zijn.

Uit: *Mimbar Indonesia* van 14 Mei 1950

H. B. Jassin

In memoriam Chairil Anwar

Wij kunnen er niet mee volstaan het overlijden van Chairil Anwar — op 28 April jl. — een „gevoelig verlies” te noemen voor de Indonesische letterkunde. Deze welgekozen cliché-term kan slechts ergernis wekken bij allen, die begrijpen wat men in hem verloor: een stuk *verworven* moderne Indonesische cultuur, en dat is veel, zóveel, dat het bijna „alles” is, omdat het Indonesische volk misschien niets zo dringend behoeft als een eigen nieuwe cultuurvorm, „Westers” van karakter misschien, maar toch eigen.

Chairil verpersoonlijkte deze moderne cultuurvorm, terwijl zovelen van zijn landgenoten nog altijd, „ontworteld” en „gespleten”, hiernaar lopen te zoeken, naar deze éne vorm die de remedie schijnt voor alle kwalen, voor alle complexen, van minder- tot meerderwaardigheid toe. Het feit, dat Chairil deze vorm kón verpersoonlijken, bewijst de mogelijkheid hiervan en daarmee loste hij één van de zwaarste Indonesische problemen op, zoals hij welbeschouwd ook een ander „spelerderwijs” oploste: dat van de bruikbaarheid van de bahasa Indonesia als cultuurtaal, eenvoudig en alleen door zich als dichter van het Indonesisch te bedienen. Hij dwong het zijn vormelijkheid af te leggen, boog het naar zijn individuele behoeften om en toonde daarmee meteen aan, dat de groei van een taal onverbrekkelijk verbonden is aan de groei van de persoonlijkheid.

Het Indonesisch van Chairil is zelfs voor Nederlanders merkwaardig „doorlatend”, dat wil zeggen, wij horen in Chairils poëzie dwars door de vorm heen een stem doorbreken, die onmiddellijk aanslaat en in ons het gevoel wekt van: „dit is het”.

Chairil Anwar moet zijn laatste innerlijke reserve voor zijn poëzie bewaard hebben. In elk geval is het ons, alsof wij hem alleen maar dóór zijn poëzie geheel kunnen leren kennen „zo als hij eigenlijk was” en dat zijn verdere leven, slordig en onaf, er weinig toe deed.

Er was op het laatst in Chairils leven een „crack up” gekomen, iets van een ontredde, en nu kunnen velen gemakkelijk zeggen dat hij dit aan zichzelf te wijten had, dat hij „een zwak karakter” had, zoals het heet, maar *dit* blijft het grote verschil tussen hem en al degenen onder zijn vakbroeders, die zich misschien sterkere en principiële persoonlijkheden weten, dat *hij* en hij alleen zich in zijn poëzie geheel rechtvaardigen kon. Hij eigenlijk alleen was in staat al dichtende zichzelf te zijn zonder de telkens weer bij vele anderen optredende krampachtigheid of behoefte tot het opwerpen van een façade. Chairils poëzie werd niet geschreven met (bij-)bedoelingen, maar had altijd een werkelijke belevenis tot inzet. Soms kreeg zij zelfs iets van een belijdenis, een belijdenis ook van zijn nederlaag in het leven en in de maatschappij, waar hij zo moeilijk in passen kon.

Chairil was een a-sociale figuur, hij was een „bohémien”, zoals men gaarne van hem zei. Maar laat ons dan vooropstellen dat de werkelijke bohémien niets romantisch of schilderachtigs heeft, dat hij dit altijd noodgedwongen is en dat het een bitter lot is dit te zijn. Dit bitter lot had ook Chairil te dragen.

Van a-sociale mensen kan men geen onverdeelde belangstelling verwachten voor allerlei heilsfrazen en politieke leuzen. Evenmin van Chairil, al drukte hij zich op zijn tijd in politieke termen uit (welke Indonesische intellectueel ontkomt hier trouwens aan?), maar het beminlijke in hem was, dat hij zijn eigen woorden een volgend ogenblik weer vergat en afgleed naar zijn eigen domein. Dit moet verschillende politieke dogmatici beledigd hebben, maar laat ons dan in elk geval beseffen, dat Chairils grote bijdrage aan zijn volk op een heel ander vlak lag en dat over de belangrijkheid hiervan ten opzichte van het politieke nog wel te twisten valt.

R. Nieuwenhuys

Uit: *Oriëntatie* (Bandung) van Mei 1949

De crisis als grondslag

Altijd en overal waar mensen denken en een basis zoeken als uitgangspunt, stuit men op de crisisgedachte. Ja, wij bevinden ons in een crisis. Waarover wij ook spreken, die gedachte zal altijd op de grond van ons bewustzijn aanwezig zijn.

Zij kleedt zich in verschillende gewaden. Sommigen zeggen, dat de huidige generatie zwak is; dat er op het ogenblik maar weinig dingen zijn die levenskracht opleveren; dat men zich bij zijn denken geen

rekenschap geeft van verschillende factoren. Alles wijst op tekortkomingen van mensen of van de dingen waarover men spreekt. Kortom, het gehele gedachtenleven wordt beheerst door een crisispsychose.

Ik zal de opvatting, dat er een crisis bestaat, die ons beïnvloedt, niet bestrijden. De gedachte dat wij ons in een crisis bevinden bewijst immers, dat wij die toestand nog als een probleem kunnen zien. Dat is een gelukkige omstandigheid en van groot belang, omdat dit besef aan het begin moet staan van elk opbouwend werk. Het is een goed ding vergelijkingsmateriaal te bezitten voor vage probleemstellingen en de wil om die vaagheid op te lossen.

In gesprekken met Chairil en Ida Nasution en met al wie wij maar contact hadden om plannen te maken, waren wij ons steeds bewust van het bestaan van een crisis. Sla er de tijdschriften maar op na en allerlei essays die een tijdsbeeld geven, en men zal alom het besef gewaarworden, dat onze tijd een crisistijd is. Iedere studie over de tijd van de schrijver zelf loopt op deze opvatting uit.

Men kan boordevol cultuuroptimisme zijn. Dit is een ander soort optimisme dan dat van een politicus, die de crisis waarvoor hij staat, met een cliché-glimlach zal verzwijgen, uitsluitend uit tactische overwegingen. Optimisme op cultureel gebied is alleen mogelijk, wanneer wij terugzien en constateren wat er al bereikt is en denken aan de krachten die in beweging zijn gekomen. Maar wij moeten tevens bedenken dat de kunstenaars wier werk wij nu bewonderen, tot kunstenaarschap zijn gewekt op het moment, dat zij beseften zich in een crisis te bevinden. Wat wij nu als van hoge waarde beschouwen, is geboortig uit een crisis. Een product van cultuurpessimisme.

Het spreekt wel vanzelf dat wij vol optimisme kunnen zijn, als wij denken aan voortbrengselen die grote verwachtingen hebben gewekt. Maar wanneer wij dat vertrouwen in verband brengen met het probleem waarvoor wij thans geplaatst zijn, is de situatie anders. Wij kunnen alleen dan genoeg nemen met een crisistoestand, wanneer wij willen bewijzen dat wij leven en in staat zijn alle consequenties te aanvaarden van dat begrip leven: door de problemen te aanvaarden en ze te beschouwen als de crisis, waarin wij ons bevinden.

Het na-oorlogse beeld, of juist: het beeld van na de revolutie, heeft ons meegesleurd in een crisis. Dit is de mening van impotente lieden, die toch willen meedoen. Mogen wij behoed worden voor een dergelijke crisispaniek. Het is van het grootste belang vast te stellen, dat wij de crisis, die slechts een tijdelijk karakter heeft, reeds hebben overwonnen. Dat is het eerste punt.

Maar het tweede punt is dit: het besef van onze overwinning op de crisis betekent niet, dat wij helemaal vrij blijven van die crisis, zodat wij vanuit de hoogte wenken kunnen geven aan de mensen die er zich nog midden in bevinden. Wanneer wij over de crisis spreken, spreken wij toch altijd over een crisis, waarin wij ons zelf bevinden. Een crisis, die voortduurt en een verschijnsel is van een cultuur, die bezig is de grenzen af te palen van de gebieden, die zij heeft onderworpen.

Uit: *Siasat* van 19 Nov. 1950

Rivai Apin

De soldaat in de literatuur

Eerst in 1944 is de soldaat in de Indonesische letterkunde verschenen en die verschijning was een gevolg van de oprichting van de Peta, de in de Japanse tijd gestichte organisatie ter verdediging van het vaderland (Pembela Tanah Air).

Velen begonnen te schrijven over de soldaat, die een nieuwe figuur werd in de letteren, met een geheel eigen plaats. Al deze schrijverij kwam voort uit de „Zeitgeist” en had bewust of onbewust de bedoeling de nationalistische geest aan te wakkeren. De bloemlezing van H. B. Jassin, *Kesusasteraan Indonesia dimasa Djepang* (Indonesische literatuur in de Japanse tijd), geeft hiervan vele voorbeelden.

Maar dit alles was nog romantiek: er was geen realisme, gegrond op werkelijke ervaringen. De tijd eiste de soldaat als romanfiguur, maar men was er nog niet aan toe de soldaat in zijn doen en laten, met zijn eigenaardigheden en zijn gehele gedachtenwereld te schilderen.

Ook na de onafhankelijkheidsverklaring, toen overal de strijd woedde en er werkelijk bloed vloeide, schreef men nog graag over een soldaat, gewond op het slagveld en door een aardig verpleegstertje verzorgd; na een onvermijdelijke liefdeshistorie volgde dan het besluit zich gezamenlijk voor het vaderland op te offeren. Dit alles speelde zich achter het front af, waar het doodrustig was.

Maar over de soldaat in zijn eigen omgeving, tegenover de macht van de natuur en de wrede techniek, zijn gevoelens en gedachten, zijn prachtige, maar ook zijn lage momenten, is nog weinig geschreven.

Sommigen zijn van mening, dat dit komt doordat men dingen beschrijft, die men zelf niet heeft meegemaakt: de auteurs hebben niet als soldaat aan het front gevochten.

Norman Mailer, de schrijver van *The Naked and the Dead*, heeft zelf

in de Pacific gevochten. En er zijn vele voorbeelden van romans die daarom zo boeiend zijn, omdat de schrijver zijn eigen frontervaringen beschrijft. Maar zou aan de andere kant het boek *Tidak ada Esok* (Er is geen morgen) van Mochtar Lubis niet goed zijn, geen goede beschrijvingen bieden, alleen omdat hij zelf geen soldaat is geweest? Het is heel moeilijk hiervoor maatstaven aan te leggen.

Van de ervaringen van de laatste vijf jaren hebben onze literatoren echter nog weinig gebruik gemaakt: hier ligt een wijd arbeidsveld nog geheel braak.

Een van onze jongere schrijvers maakt veel gebruik van het soldatenleven en militaire figuren, en wel Pramoedya Ananta Toer, zoals in zijn nieuwste boek *Keluarga Gerilja* (Guerilla-familie). Opmerkelijk is dat een militair blad *Kawan Tentara* (Krijgsmakker) meent, dat „Pram” het militaire leven zo knap beschrijft, dat men bijna zou kunnen zeggen dat Pramoedya identiek is met „leger”.

Zonder deze opmerking in twijfel te willen trekken, kunnen wij in het algemeen zeggen dat er nog weinig uit het militaire leven is geput ten bate van de letterkunde. Maar naast en ná Pramoedya Ananta Toer zullen nu schrijvers opstaan, die alle ervaringen van de afgelopen tijd zullen verwerken.

Rosihan Anwar

Uit: *Siasat* No 186–187, 8 Oct. 1950, Tahun Angkatan Perang

De stuiversroman in de kunst

Een bijzonder probleem verhindert de ontwikkeling in Indonesië, het probleem van het *publiek*. Voor de kunstenaars, die „de kunst om de kunst” als motto hebben, is het publiek volkomen onbelangrijk. Er is echter nog een andere categorie van mensen, die zich soms kunstenaar, soms vakman en vaak „vrienden van het publiek” noemen. Zij weten uit ervaring wat zij het publiek moeten voorzetten: als het om gado-gado vraagt, moet men het geen sla geven. Men kan deze lieden vaak horen afgeven op het „domme publiek”, dat geen kwaliteit weet te onderscheiden. Tussen deze twee groepen in staan de Don Quichotes met hun leuze: Kunst voor het Volk.

De smaak van het publiek is een van de grootste obstakels, die het Indonesische volk de weg versperren naar geestelijke ontwikkeling. Het is gemakkelijk dit te wijten aan de eeuwenlange overheersing, maar wat hebben wij zelf gedaan om dit obstakel uit de weg te ruimen? Men zegt, dat de Indonesiër door de revolutie als een nieuwe mens is

herboren, maar van een besef van nieuwe waarden is nog niet veel te bemerken. Men is nog steeds verzot op oppervlakkige lectuur, met vals sentiment en goedkope sensatie.

Wat moeten wij hieraan doen? Moeten wij het hierbij laten en het publiek geven wat het wenst? De revolutie aan de oppervlakte houden? Dan zou men met recht kunnen zeggen, dat onze revolutie mislukt is. Een zekere dr Bendaharo heeft in het dagblad *Rakjat* een brief uit Palembang geciteerd, waarin gezegd wordt dat de generatie van Chairil, Usmar (de schrijver van dit artikel), Jassin c.s. gedegenereerd is. Dat komt misschien doordat men in Palembang de film *Bengawan Solo* van Wong beter kan appreciëren dan de film *Tjitra* van Usmar, die veel minder publiek trok, waaruit buitenlandse filmproducenten weer opmaken, dat de Indonesiërs nog niet rijp zijn voor beter materiaal. Dr Bendaharo beweerde ook, dat de „generatie van '45” verantwoordelijk was voor de stuiversroman. Hij heeft gelijk als hij bedoelt, dat de generatie, die eens de voorloper was van een revolutie, nu in de positie van Don Quichote is gedrongen en door haar eigen nonchalance de reactionnaires weer in het zadel heeft geholpen. Sommigen hebben water in hun wijn gedaan, uit angst Don Quichote te worden, anderen zijn weerloos met de stroom van de reactie meegedreven. Is de stuiversroman niet een aspect van de reactie, die meer aan eigen voordeel denkt dan aan idealen als geestelijke voorspoed voor allen? Al deze dingen heeft de heer Bendaharo vergeten.

Ook in het tijdschrift *Mutiara* is terloops gesproken over de stuiversroman; de schrijver concludeerde dat deze soort lectuur altijd zou worden geschreven, uitgegeven en gelezen. Een typisch berustende houding, waaruit de correctieve geest die de „vrijheidsgeneratie” eens bezielde, is verdwenen.

Met de stuiversroman bedoel ik alles wat op lichtzinnige wijze aan het publiek wordt voorgezet, zonder moreel verantwoordelijkheidsgevoel tegenover dat publiek, misbruik makend van de geestelijke armoede en botheid, oppervlakkig sentiment en goedkope sensatie aanwakkerend, kortom vergif voor de ziel.

Zou het niet goed zijn als zij die eens de vlam van de revolutie hebben ontstoken, zich eens duidelijk te weer stelden tegen deze geestelijke massamoord? Alles wat men publiceert behoeft geen zware kost te zijn vol Koran- en Bijbelteksten. Men moet de stuiversroman niet verwarren met gezonde ontspanning.

In een korte Engelse film, waarin ook de kwestie van publiek en toeschouwers ter sprake komt, formuleerde de acteur Robert Donat de volgende conclusie: het publiek bepaalt uiteindelijk het peil van de

voorstelling. Deze uitspraak was tot het Engelse publiek gericht, maar kunnen wij die woorden herhalen voor het Indonesische? Mijn antwoord is: beslist niet!

De ogen van het Indonesische publiek moeten worden geopend voor het feit, dat de stuiversroman (in de kunst in het algemeen) een van de reactionnaire krachten is, die de vooruitgang tegenhouden. Het is de taak van de „vrijheidsgeneratie” het publiek tot bewustzijn te wekken om daarmee de revolutie in geestelijk opzicht te voltooien. Wanneer men genoeg neemt met het bereikte en bij de pakken neerzit, is de revolutie nutteloos, al is de onafhankelijkheid bereikt.

Want voor zulk een onafhankelijkheid zijn de offers niet gebracht. En wij moeten niet alleen het publiek bewust maken, maar het kwaad met wortel en tak uitroeien. Daarna moeten wij ons inspannen er de beste kwaliteit voor in de plaats te geven. Dat is de taak van de generatie van '45. En wij zullen die taak niet als Don Quichotes vervullen!

Usmar Ismail

Uit: *Mimbar Indonesia* van 11 Febr. 1950

Over Takdir als romanschrijver

De gedachte om Takdir Alisjahbana vooral als romancier te bespreken is reeds een jaar geleden in mij opgekomen, bij wijze van herdenking van zijn veertigste verjaardag, maar door verschillende omstandigheden is dat telkens weer uitgesteld.

In het leven van een schrijver ziet men meestal twee rustpunten. Als hij veertig jaar is en met een gevoel van onvoldaanheid terugblijkt en vooruitziet in de hoop eens voldoening te vinden. En het andere rustpunt, als hij zestig is en terugblijkt met het gevoel het in de wereld zo goed mogelijk gedaan te hebben en vooruitziet met spijt, omdat hij niet véél meer zal kunnen doen. En ook dan heeft hij die voldoening niet gevonden!

Ik besef te goed, dat degene die het minst tevreden is over de romans van Takdir, Takdir zelf is, en dat hij alles wat men over zijn romans ook maar zegt met een begripende glimlach aanhoort, omdat hij zijn romans zelf al heeft gevonnisd, lang voordat anderen daar aan toe waren.

Daarom is mijn herdenking niet zozeer gericht tot Takdir, maar vooral tot mijzelf, omdat ik zelf de behoefte heb om een schrijver te beschou-

wen — en een schrijver van betekenis, naar mijn mening — in een deel van zijn leven dat afgesloten is, want de leeftijd van 40 jaar betekent een grens, waar de beweeglijkheid van de jeugd ophoudt en de rust en de verdieping van het leven beginnen.

De romans van Takdir zijn geschreven tussen zijn twintigste en dertigste jaar en daarna heeft hij geen roman meer geschreven. En, zo jong, had hij nog geen uitgesproken standpunt en nog geen ervaring en was zijn kennis nog onvoldoende. Deze tekortkomingen hebben hem toegankelijk gemaakt voor de romantiek van de jeugd, zoals bij het lezen van zijn romans te merken is.

In tegenstelling tot Sutan Sjahrir wil ik niet beweren, dat juist deze tekortkomingen de oorsprong van de romantiek zijn.

Ik onderscheid twee soorten romantiek die ik zou willen noemen: „jeugdige romantiek” en „rijpe romantiek”. Voor Sjahrir is er alleen „jeugdige romantiek”. Hij meent, dat de romantiek moet overgaan in modern realisme en ziet niet, dat de romantiek ook in een andere soort romantiek kan overgaan, en wel van jeugdige romantiek in rijpe romantiek. En die rijpe romantiek spruit niet voort uit gebrek aan ervaring en kennis, die door gevoel worden vervangen, maar uit de overtuiging, dat het gevoel waardevoller is dan het verstand. En die overtuiging komt juist voort uit een veelheid van ervaring en kennis.

Daarom is het niet vreemd Takdir te horen zeggen, dat, als hij later nog eens een roman zou schrijven, die nog steeds romantiek zal ademen. Wij kunnen gerust aannemen, dat hij daarmee de gerijpte romantiek bedoelt.

Eigenlijk is het bij het analyseren van een roman niet zo belangrijk om na te gaan of hij romantisch of realistisch is. Maar in het geval van Takdir kunnen wij daarmee alleen verklaren, waarom hij zo vaak over de liefde schrijft, omdat liefde een kenmerk van jeugd en romantiek is.

Over de rol van de liefde in zijn letterkundig werk heeft Takdir zelf eens een uiteenzetting gegeven in *Pudjangga Baru* III no 7 van Januari 1936 en IV no 3-4 van September-October 1936.

Hij erkende, dat de jongere schrijvers van zijn tijd veel over de liefde schreven; dat behoefde ook niet te verwonderen, want de liefde was een belangrijke emotie, misschien wel de belangrijkste. Hij verzuimde niet er aan toe te voegen, dat de meeste van die auteurs nog geen dertig jaar oud waren, dus in hun jeugd, in een periode van liefde en innigheid. Liefde stelt de mens open voor al het schone. Maar liefde betekent ook strijd: strijd om de genegenheid van de geliefde te behouden, strijd om de geliefde zo hoog mogelijk te verheffen, strijd

tegen de onrechtvaardigheid in de samenleving. Zij is volgens Takdir niet los te maken van de tijdsomstandigheden. De persoon, die men liefheeft, wordt beschouwd als een genade Gods, wordt een symbool van geloof. En ik zou er aan toe willen voegen, dat zij een sterke impuls kan zijn voor de fantasie.

Maar dat maakt de liefde tot een gevaar. Fantasie kan onze apercceptie vervalsen, als zij zo sterk is, dat zij onze kijk op iets weet te veranderen. En dan ontstaat een „illusie”, zoals bij Jasin in *Dian jang tak kundjung padam* (De vlam die niet te doven is). Jasin is geen gewoon mens meer, met zijn kracht en zijn zwakheden voortkomend uit afstamming en milieu, maar een illusie die in het hoofd van de schrijver leeft en geen gelijkenis vertoont met een Jasin, die in deze wereld zou kunnen leven.

De fantasie kan ook zo sterk worden, dat zij suggestief wordt, zoals in *Tak putus dirundung malang* (Door het ongeluk achtervolgd).

Suggestie is een gewoon verschijnsel in de letterkunde, tot de techniek van het schrijven behorend. Het gaat er om waar men het moet toepassen en waar niet. Op de goede plaats gebruikt, houdt suggestie op suggestie te zijn, omdat ze correspondeert met wat de schrijver reeds heeft verteld.

Als de schrijver de omvang van een oerwoud reeds geschilderd heeft en 100 bladzijden verder vertelt dat het drie uur gaans is van de zoom tot het midden van het bos, dan is dat geen suggestie, want die mededeling staat niet op zichzelf.

Uit het bovenstaande valt op te maken dat fantasie, die de psychologie in de techniek van het schrijven veronachtzaamt, tot illusie en suggestie voert.

Beschouwd uit het oogpunt van schrijftechniek is *Anak perawan disarang penjamun* (Een meisje in een roversnest) Takdirs beste boek. Als wij dieper zien, begrijpen wij ook, waarom Takdir in dit boek zo weinig in illusie en suggestie is ontspoord: zijn fantasie van jonge liefde wordt meestal geëlimineerd door zijn beschrijving van de haat van Saju voor de rover en moordenaar van haar ouders.

Liefde als strijdwapen is beschreven in *Dian jang tak kundjung padam* (De vlam die niet te doven is), de strijd van Jasin en Molek tegen de klasse der gegoeden, maar die strijd is vergeefs, omdat Molek zelfmoord pleegt en Jasin kluizenaar wordt.

In *Anak perawan disarang penjamun* neemt die strijd de vorm aan van een streven van Saju om de rover tot een beter leven op te heffen, een streven dat beloond wordt.

De liefde als een genade Gods heeft Takdir in *Dian jang tak kundjung*

padam willen beschrijven, maar zijn verhaal is zo sentimenteel, dat het nauwelijks meer aanvaardbaar is.

In *Lajar Terkembang* (Volle zeilen) doodt Takdir opzettelijk de liefde, om plaats te maken voor iets, dat op dit ogenblik naar zijn mening zuiverder en waardevoller is: het werk voor land en volk.

Zo is de liefde bij Takdir geëvolueerd, tot ten slotte zijn leuze opklinkt, die in alle nummers van *Pudjangga Baru* te vinden is: „dynamiek, leven en werken”.

Deze leuze is een logische consequentie van zijn wereldbeschouwing, zoals die zich door zijn romans heen ontwikkeld heeft. Hij is van mening dat niets in het leven een absolute, vaste waarde heeft. De golfbeweging, het rijzen en dalen in het leven is een natuurwet. Maar zoals een schip veilig de hoge golven doorklieven en een vliegtuig dwars door een storm koersen kan, zo wil Takdir de elementen beugelen met zijn leuze: dynamiek, leven en werken.

Zo bezien is zijn leuze ons niet vreemd, want de kreet van een mens in zijn strijd om door middel van de techniek de natuur te beheersen. De achtergrond van deze late strijd is het „panta rei” van Herakleitos: alles vloeit, alles beweegt en geen mens kan tweemaal in hetzelfde rivierwater baden. Takdir vlucht niet in de mystiek, zoals miljoenen anderen, het aan God overlatend alles te regelen, hij vecht om stand te houden, ondanks „panta rei”.

En al zijn zijn vele romans als roman niet geslaagd, in zijn levensbeschouwing is hij een persoonlijkheid die onze waardering en eerbied verdient. En een, die tot op de huidige dag consequent vasthoudt aan zijn levensbeschouwing.

Uit: *Indonesia* van Febr. 1950

Idrus

De Indonesische kunstenaar in een impasse

Velen hebben verwacht dat zich na de soevereiniteitsoverdracht terstond een grote activiteit zou ontplooiën op cultureel gebied, omdat allerlei krachten, die tevoren door de onafhankelijkheidsstrijd in beslag werden genomen vrij zouden komen.

Die verwachting is min of meer bedrogen. Zeven maanden na de soevereiniteitsoverdracht schijnt de Indonesische kunstenaar zich in een impasse te bevinden.

In de poëzie ziet men wel heel weinig nieuws, afgezien van enig Chairil-Anwar-epigonisme. Vergeleken bij de periode van begin 1948

tot medio 1949, toen uit alle hoeken van Indonesië nieuwe dichters hun stem lieten horen, lijkt het of nu iedereen zwijgt. Overigens zoekt men het meer in de techniek dan in de inhoud en kan men meer spreken van taalvirtuositeit dan van overtuigende kunst.

De toestand van de prozaliteratuur is ongeveer dezelfde. De productie is gering. In tijdschriften treft men fragmenten aan van romans, waarvan verschillende auteurs bezig zijn. De short-story, toch zo gewild bij de jongeren, is zeldzaam geworden. Idrus heeft verklaard, dat hij voorlopig niets meer zal schrijven, naar zijn zeggen, omdat de „geest van de tijd hem niet inspireert”. Er is toch stof genoeg, en wij wachten nog op de auteur die de revolutiejaren vereeuwigd.

Ook over het toneel moeten wij in mineur schrijven. Er worden geen stukken geschreven en met het toneel zelf is het droevig gesteld. Op de culturele conferentie is de eenacter van Sontani, *Bunga Rumah Makan* (Cafébloempje), opgevoerd: dat stuk is drie jaar geleden geschreven en daarna is er blijkbaar niets meer verschenen dat de moeite waard is.

De beroepstoneelgezelschappen die, hoewel op hun opvoeringen van alles was aan te merken, in de afgelopen jaren nog veelvuldig op tournee gingen, schijnen aan het eind van hun latijn te zijn. Van het gezelschap Ganesha, dat steeds goede stukken speelde en als een oefenterrein voor beroepsspelers werd beschouwd, is alleen de naam over: de spelers zijn overgegaan naar een groep Pantja Warna, die de klok tien jaar heeft teruggezet, met paradepaarden van voor de oorlog, stukken van Andjar Asmara van twintig jaar terug.

De avant-gardistische amateurgroep Maya, die het vorige jaar nog zeer actief was, toont geen enkel initiatief meer. De regisseur Usmar Ismail heeft zich geheel aan de film gewijd, waarmee de toneelwereld een grote stuwende kracht heeft verloren, terwijl wij op filmgebied nog op resultaten wachten.

De toonkunst staat er niet beter voor. De dood van Cornel Simandjuntak betekent voor de muziekwereld een even groot verlies als die van Chairil Anwar voor de literatuur.

Een lichtpunt in dit sombere beeld is de schilderkunst. Zij vertoont tekenen van leven en een bewust zoeken naar een eigen nationale vorm.

Niet dieper op de zaken ingaande, maar alleen de uiterlijke verschijningsvormen waarnemend, moeten wij wel tot de slotsom komen, dat de Indonesische kunstenaar door een zekere matheid wordt bevangen. Het is te hopen, dat deze impasse slechts een tijdelijk verschijnsel is.

Uit: *Siasat* van 20 Aug. 1950

Rosihan Anwar

Pak Said over Taman Siswa

Er zullen weinig Nederlanders in Djakarta gevonden worden, die nog nooit van Taman Siswa hebben gehoord. Maar, zoals dat meer gaat, weten weinigen het naadje van de kous. Het was dan ook een uitmuntende inval van de Stichting voor de Culturele Samenwerking om Pak Said, de leider van Taman Siswa in Djakarta, uit te nodigen eens wat over het werk van Ki Hadjar Dewantoro's schepping te vertellen. Hetgeen hij Donderdagavond, voor een vrij groot publiek, bereidwillig gedaan heeft.

Het ging zo: na een korte inleiding gaf de heer O. W. P. Mohr, Vertegenwoordiger van de Stichting, het woord aan Pak Said. Deze legde een aantal betikte velletjes papier op het sprekerstafeltje en las een beschouwing voor over algemene onderwijsbeginselen, de opvoeding van de mens tot persoonlijkheid enz. enz. Voor weinigen onder de aanwezigen zullen dit nieuwe geluiden zijn geweest. Na een minuut of tien was Pak Said klaar. Toen was het afgelopen.

Dat wil zeggen: toen begon één der boeiendste avonden, die wij ooit bijgewoond hebben. Want na een kleine ruggespraak met de inleider verklaarde Pak Said zich bereid vragen te beantwoorden. Dat lieten de aanwezigen zich geen tweemaal zeggen en er volgde een bombardement van vragen. Zij waren deels van praktische, deels van theoretische aard.

Practisch: Hoeveel leerlingen? — Vóór de oorlog 20.000, nu 40.000. Afwijkend programma? — Neen, conform gouvernementsscholen. Asrama's (internaten) voor jongens en voor meisjes? — In beginsel: ja, tot dusver echter nog slechts asrama's voor jongens.

Ruimte? Gebouwen daarvoor? — Gedeeltelijk... we hebben ook veel banken...

Subsidie? — Principieel geen bezwaar, maar uitsluitend subsidie zonder condities.

Studieresultaten? — Vele oud-leerlingen in afgelopen jaren zijn leidende persoonlijkheden gebleken.

Nederlands op de roosters? — Nog niet.

Kennen de leerlingen Nederlands? — Sommigen wel (uit Nederlands kennende gezinnen), anderen niet.

Leerkrachten? — Studenten op de middelbare scholen. Er is een Taman Siswa-kweekschool voor onderwijzers.

Hoe zorgt Taman Siswa voor de nodige bekendheid? — Als wij reclame gingen maken, konden wij de leerlingen helemaal niet meer opvangen. Toen een gezin naar Bandung verhuisde, wilden de kinderen niet mee, want daar was geen Taman Siswa-lagere school.

En nog tientallen andere vragen. Van de theoretische vragen werden de meeste afgevuurd op wat kennelijk voor de zwakke punten in de beginselen werd aangezien. Vele vragen laten zich moeilijk in enkele woorden weergeven: de vraagstellers deden daar trouwens ook geen moeite voor.

Het ging in deze trant: U hebt gezegd, dat mensen van allerlei levens- en wereldbeschouwing op Taman Siswa lesgeven. Als een kind echter van twee onderwijzers les krijgt, die uiteenlopende levensbeschouwingen zijn toegedaan, moet dat toch een crisis geven? En bij het gehele onderwijssysteem moet men toch van een bepaalde levensovertuiging uitgaan?

De vragen gleden op Pak Said af als water op een eend. Hij antwoordde: Een kind moet de gelegenheid krijgen zich een eigen overtuiging te vormen. De onderwijzers moeten die niet opdringen, en dat doen zij ook niet. En wat zo'n crisis betreft, wij vinden het heel gezond als een kind eens in een crisis komt te verkeren.

Ander projectiel: wij hebben begrepen, dat Taman Siswa streeft naar het ideaal van een nationaal onderwijs. Wij begrijpen, dat tot dusver dit ideaal het gehele onderwijs heeft kunnen dragen. Wij menen echter, dat er een tijd zal komen, waarin het nodig wordt zijn houding te bepalen ten opzichte van de Westerse cultuur. Deze dringt zich trouwens, overal ter wereld buiten het Westen, in steeds toenemende mate op. Heeft Taman Siswa wat dit betreft reeds zijn houding bepaald? — Hoe kan men theoretisch vaststellen wat zich zonder schade aan de eigen cultuur laat assimileren? Pas de tijd toont, wat assimileerbaar gebleken is.

Verscheidene aanwezigen gaven zich min of meer, over het hoofd van Pak Said heen, veel moeite duidelijk te maken wat Taman Siswa nu eigenlijk is, maar wie de Taman Siswa-scholen wel eens bezoekt, had toch enige moeite achter deze ingewikkelde betogen Taman Siswa, zoals hij het uit eigen ervaring kent, te zien oprijzen.

Iemand herinnerde aan het sterk syncretische karakter der Javaanse cultuur, waaruit Taman Siswa geboren is. Iemand anders wees op haar algemeen religieus karakter. Dit verklaart hoe op de scholen mensen van allerlei godsdienst of levensovertuiging naast elkaar les

kunnen geven, zonder dat dit tot conflicten leidt. Een mogelijke aanwijzing voor de juistheid hiervan is, dat juist in vele gebieden, waar één godsdienst overheerst, de Taman Siswa-scholen na de oorlog (nog) niet heropend zijn, en wel in Atjeh, Minangkabau, Ambon en Minahasa.

Er wordt veel gepraat en geschreven over „het Oosten” en „het Westen”, zonder dat men er veel verder mee komt. Op deze avond viel in elk geval iets positiefs te leren: Taman Siswa, een „Oosters” fenomeen, toonde zich in zijn kracht, al het bruikbare aan zich assimilerend, bezielde van „algemeen-menselijke idealen” en in de hoogste mate verdraagzaam. In zijn zwakte (in Westerse ogen): niet beheerst door de typisch Westerse behoefte een gedachte tot in zijn uiterste consequenties door te denken.

Elke tegenstelling is echter betrekkelijk, ook hier: in de loop van de avond bleek bij de aanwezigen de tegenstelling tussen voor- en tegenstanders van het openbaar onderwijs eigenlijk van meer belang, waarbij het dan weer verrassend was te constateren dat Pak Said — van Taman Siswa, een „bijzondere schoolvereniging” — zich onder de voorstanders van het openbaar onderwijs kwam te bevinden. Het was een pikante bijzonderheid, dat hij, dank zij zijn lucide wijze van uitdrukken, onder hen in zekere zin dat „latijnse” element vormde.

Uit: *Nieuwsgier* (Djakarta) van 26 December 1950

Het Taman Siswa-diploma

Onlangs werd er een gesprek gevoerd met enige abiturienten van de Taman Siswaschool in Djakarta. Onder hen bevonden zich een paar jongens, die niet geslaagd waren voor het Staatsexamen Middelbare School, doch wel voor het eindexamen Middelbare School van de Taman Siswa en zodoende in het bezit zijn van een T.S.-diploma. Volgens deze jongens heeft het bestuur van T.S. hun meegedeeld, dat het diploma geen recht geeft op toelating tot de Universiteit, doch dat het bij het solliciteren naar de een of andere functie gelijkgesteld kan worden met het S.M.A.-diploma, hetgeen dus hierop neerkomt, dat het T.S.-diploma niet door de Universiteit erkend wordt.

Dit blijkt uit de ervaringen van bovengenoemde abiturienten, die zich

reeds hadden laten inschrijven als student aan een of andere faculteit van de Universiteit en die enige dagen later te horen kregen, dat zij de colleges slechts als toehoorder mochten volgen op grond van het feit, dat het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur het T.S.-diploma van 1950 (nog) niet gelijkgesteld had aan dat van de S.M.A. Waarom wordt het T.S.-diploma wel door de gemeenschap en niet door de Universiteit erkend? Deze toestand mag en kan niet langer blijven bestaan: men moet één van beide kiezen, of het T.S.-diploma als gelijkwaardig erkennen óf niet. De maatschappij zal de T.S.-abituriënten, die door de Universiteit afgewezen zijn, stellig niet willen accepteren.

In de koloniale tijd toen de T.S. als een „wilde school” gekwalificeerd werd, nam de T.S. zelf eindexamens af, omdat het T.S.-programma nationaal gefundeerd was en in strijd met het onderwijsprogramma van het toenmalige Gouvernement. Wie vroeger aan het Staatsexamen wilde deelnemen, moest zich opgeven als extraneus. Het is inderdaad waar, dat het T.S.-diploma vroeger niet door het Gouvernement erkend werd en dat de T.S.-abituriënten slechts bij particulieren werk konden krijgen. Doch tegenwoordig is de toestand gewijzigd. Alle scholen zijn gebaseerd op nationaal onderwijs en toch neemt de T.S. nog een eigen eindexamen af (in dit geval de T.S. in Djakarta) naast het Staatsexamen en verstrekt diploma's met de opmerking, dat deze slechts door de maatschappij erkend worden. Het is zeker niet juist, dat de T.S. tegenwoordig nog een eigen eindexamen afneemt. Bovendien bemoeilijkt de T.S. door dit examen haar eigen leerlingen, doordat degenen die voor dit examen gezakt zijn, niet meer aan het Staatsexamen mogen deelnemen, of wanneer zij toch het Staatsexamen willen afleggen, zij dit moeten doen als extraneus, hetgeen dan betekent, dat zij een zwaarder examen moeten afleggen. Hiermee wil de T.S. bereiken dat slechts een geselecteerde groep aan het Staatsexamen deelneemt, doch men verliest hiermee het belang van die leerlingen uit het oog, die wel begaafd zijn, doch minder gelukkig door het examen zijn gekomen. Het bestuur van de T.S. dient met man en macht te strijden voor de erkenning van haar diploma. De zwakke zijde van dit diploma ligt in het feit, dat de bezitters wel eens aan het Staatsexamen hebben deelgenomen, doch daarvoor gezakt zijn. Nu rijst de vraag, welke verantwoordelijkheid het zwaarst zal wegen: ten opzichte van de gemeenschap of ten opzichte van de Universiteit? Vanuit het standpunt van het bestuur van de T.S. beschouwd, weegt de verantwoordelijkheid ten opzichte van de Universiteit het zwaarst, hoewel de verantwoordelijkheid ten opzichte van de gemeenschap ook zwaar genoemd moet worden. In het algemeen weet

men door de gebeurtenissen in de laatste jaren hoe zwaar de straf is geweest voor degenen, die verkeerd hebben opgetreden in de maatschappij. Op grond hiervan verlangt het publiek te weten wat de waarde van het T.S.-diploma zal zijn.

Uit: *Indonesia Raja* (Djakarta) van 2 Nov. 1950

Taman Siswa biedt mogelijkheden

Ki Hadjar Dewantoro, die tijdens het recès van het parlement in Jogja vertoeft, heeft in een interview het volgende verklaard:

De mening dat de grondslag voor een nationaal onderwijs ontleend kan worden aan het Taman Siswa-onderwijs, berust op het feit dat de door de Taman Siswa van 1922 af gevolgde richtlijnen door velen zijn aanvaard en goede vrucht hebben afgeworpen. Van dr Bahder Djohan, de nieuwe minister van Onderwijs van R.I., heeft Dewantoro goede verwachtingen, aangezien hij meer nationalistisch georiënteerd is dan zijn voorganger. Het kernprobleem, waarmee het onderwijs heeft te kampen, is het onderwijzerstekort. Om dit tekort op te heffen, is het noodzakelijk „onderwijsplicht” in te voeren en tegelijkertijd het aantal „optrekcursussen” te vergroten. Ook aan de positie van de onderwijzers behoort volle aandacht geschonken te worden, daar vele onderwijskrachten het onderwijs verlaten hebben om te trachten op ander gebied een beter bestaan te vinden.

Naar schatting van Ki Hadjar zal pas na tien jaar het gehele Indonesische volk kunnen lezen en schrijven en over vijf jaar alleen dát gedeelte van het volk, dat Java bewoont. Voor Sumatra en Borneo is deze tijd van vijf jaren ontoereikend.

Ten slotte voegde Ki Hadjar hieraan toe, dat de Regering voorbereidingen treft voor de oprichting van een Onderwijsraad, die een zgn. werklaboratorium op zichzelf vormt, waar allerlei onderwijsproblemen behandeld zullen worden, zowel betreffende de richting als het peil van het onderwijs. In deze Raad zullen deskundigen op onderwijsgebied zitting hebben en ook Ki Hadjar is gevraagd in de Raad zitting te nemen. Zodoende zullen onderwijsproblemen op democratische wijze worden opgelost.

Uit: *Nasional* van 14 Nov. 1950

De Gadjah Mada-Universiteit

In 1946 werd in Jogja op particulier initiatief een universiteit opgericht, die Gadjah Mada werd genoemd, een klinkende naam uit de oude Javaanse geschiedenis. Gadjah Mada was een beroemd rijksbestierder uit de bloeitijd van het oude Javaanse rijk Madja Pahit, ten tijde van de beroemde vorst Hayam Wuruk in de veertiende eeuw.

De instelling is in 1950 tot een rijksuniversiteit gemaakt. Bij de plechtige installatie verklaarde mr Assaat, „acting president” van de toenmalige Republiek Indonesia (Jogja), dat de Gadjah Mada uit cultureel oogpunt en als factor bij de opbouw der Indonesische maatschappij van groot belang was. De universiteit is nu een organisatorische eenheid, die rechtstreeks onder het Ministerie van Onderwijs staat en gegrondvest is op de principia van de onderwijsconferentie, en wel de Pantja Sila, de Indonesische cultuur en de realiteit. Het onderwijsstelsel is op Angelsaksische leest geschoeid.

Tot dusverre is het niet gelukt de universiteit tot een autonoom lichaam te maken. Om dit spoedig te bewerkstelligen is een Badan Jajasan Fonds Gadjah Mada (Stichting Fonds G. M.) ingesteld met een beginkapitaal van 100.000 rupiah als Regeringsbijdrage, benevens 10.000 U.S.-dollars en 3000 Staatsdollars.

Na de installatie van de Raad van Curatoren en het Bestuur (de Paku Alam is president-curator, dr Sardjito president der universiteit) sprak dr Sardjito. Nu de positie van de Gadjah Mada was geconsolideerd, verwachtte hij een bijzondere ontwikkeling van de universiteit, met het oog op haar bijzondere grondslag: de Pantja Sila. Zij heeft tot taak de exacte wetenschappen en geesteswetenschappen te coördineren, ter bevordering van de humaniteit en ter versterking van het geloof. Ook de toenmalige Minister van Onderwijs van de R.I. (Jogja), Mangunsarkoro, achtte de aanwezigheid van deze universiteit te Jogja van groot belang voor het nationale streven.

De Curatoren zijn Sutardjo Kartohadikusumo, Ki Hadjar Dewantoro, Sugardo, K. R. T. Notojudo, mr Hadi, dr Kodijat, ir Imam Iskandar, prof. dr Sardjito en ir Reksoningrat. Hoogleraren zijn o.a. prof. A. G. Pringgodigdo, prof. Reksodiprodjo, prof. Suparma, prof. Djojo Diguno, prof. Abiono, prof. Radioputro en prof. Sardjono.

In het leerjaar 1949—1950 telde de Gadjah Mada 973 studenten, onder wie 125 vrouwelijke en 748 mannelijke. Bij de Juridische Faculteit waren de meeste vrouwelijke studenten ingeschreven, nl. 52. Bij de Landbouwkundige de minste, nl. één. Er zijn 51 hoogleraren, lectoren en assistent-docenten.

Het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur heeft bekend gemaakt, dat de Faculteit der Letteren, Paedagogie en Wijsbegeerte op 1 December 1950 geopend wordt.

Uit: *Pedomān en Mingguan Nasional* van 16 Aug. en 16 Sept. 1950

De University Islam Indonesia

Van de heer A. Kahar Muzakir, Rector van de University Islam Indonesia (U.I.I.) te Jogja, vernamen wij, dat de belangstelling in het buitenland voor de U.I.I. met de dag toeneemt. Zo heeft men brieven ontvangen van de Islamic Culture in Hyderabad en de Library of Congress (Bibliotheek van het Amerikaanse Parlement) in Washington, waarin op een uitwisseling van programma's, catalogi enz. werd aangedrongen.

De Regering van Pakistan heeft door tussenkomst van het Ministerie voor Godsdienstzaken van de Republiek Indonesia een veertigtal vragen op het gebied van de „zakat” (godsdienstige belasting) gericht aan de heren A. Kahar Muzakir en dr Abutari, docenten aan de U.I.I. Men is nu bezig met de bestudering van deze vragen en zodra men hiermee gereed is, zullen de antwoorden worden toegezonden aan de Regering van Pakistan. Studenten van de U.I.I. hebben eveneens een belangrijk aandeel in de bestudering en beantwoording van deze vragen.

Voorts vernemen wij, dat de U.I.I. een uitnodiging heeft ontvangen van prof. Wieslaw Jezierski, cultureel superintendant in de provincie Krakow in Polen, om gezamenlijk een International Muslim Academy of Sciences and Literature op te richten. Tevens heeft hij een opgave van Indonesische Islamkenners gevraagd, die belangstellen in de oprichting van deze Academie.

Wat de U.I.I. betreft, wordt bericht, dat de theologische faculteit zal worden opgeheven, zodat er slechts drie faculteiten aan de U.I.I. overblijven, en wel de juridische, economische en paedagogische. De theologische faculteit zal worden overgedragen aan de Perguruan Tinggi Negara untuk Agama Islam (Rijkshogeschool voor Mohammedaanse Theologie), tot de oprichting waarvan is besloten op 12 Augustus jl. De studenten van de theologische faculteit van de U.I.I. zullen dus worden overgeschakeld. Het Ministerie voor Godsdienstzaken heeft een comité ingesteld, belast met de oprichting van deze hogeschool, waarin 11 leden zitting hebben, en wel de heren K. H. Fathurrachman Kafrawi (oud-minister voor Godsdienstzaken), drs Sigit, mr Notosusanto, mr A. G. Pringgodigdo e.a.

Het comité is voornemens de hogeschool in Jogja te vestigen. Het doel van de oprichting van deze hogeschool is het opleiden van leraren in de Mohammedaanse godsdienstleer en de Arabische taal voor de middelbare school, waaraan een dringende behoefte bestaat.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 21 Nov. 1950

Vereniging van studenten aan de Arbeidersuniversiteit

De Ikatan Siswa Jajasan Universiteit Buruh (Vereniging van Studenten aan de Arbeiders-Universiteit) of Isjub is thans officieel goedgekeurd. Het hoofdbestuur is gevestigd in Jogja, waar zich de Arbeiders-Universiteit bevindt. Deze organisatie heeft een sociale doelstelling en streeft naar perfectionnering van onderwijs, opvoeding en cultuur voor de arbeidende klasse in het algemeen en voor de leden van deze organisatie in het bijzonder. Iedere student van de Universiteit kan als lid worden ingeschreven.

Het hoofdbestuur is als volgt samengesteld:

Voorzitter, Harsomo; 1ste vice-voorzitter, Effendi; 2de vice-voorzitter, Sudjathy; 1ste secretaris, Mh. Darmawan; 2de secretaris, Basjuni; penningmeester, Bambang Suwarno, sectie-voorzitters: Taty Winarny, Susilowaty, Kustono, Mudjiono, Hirana, Moch, Sidik, Cunawan en Muntohar. Tot beschermheren werden benoemd: mr Budiarto, dr Buntaran, mr Iwa Kusumasumantri, Kusnan en dr Indrojono.

Adviseurs zijn: mevr. Sardjono, Djurban, Slamet Sewaja, R. J. Saminto Purwokusumo, Subadar en M. A. Sardjono.

Voorts wordt bericht, dat de organisatie in December met een periodiek onder de naam *Suara Siswa J.U.B.* (De Stem van J.U.B.-studenten) zal uitkomen met in de redactie Mh. Darmawan en M. A. Sardjono. Het adres van redactie en administratie is Kenekan 91 te Jogjakarta.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 21 Nov. 1950

De Juridische Faculteit in het duister

In de culturele rubriek „Gelanggang” van het weekblad *Siasat* van 3 December 1950 is een artikel opgenomen van Razak, die betoogt, dat een reorganisatie van de Juridische Faculteit noodzakelijk is.

Het gehele maatschappelijke leven, aldus de schrijver, is gebaseerd op de opvattingen van de leden van de samenleving van hun gemeen-

schappelijke handelingen. Elke maatregel is het resultaat van een gezamenlijk besluit, dat weer op gezamenlijke inzichten is gebaseerd. Uit deze maatregelen en besluiten distilleren de Regering, de rechter en de juristen de algemene regelingen die wij wetten noemen. Deze wettelijke regelingen mogen niet anders zijn dan een samenvatting van normen en maatstaven, die in de samenleving gelden. Om wettigheid te verkrijgen behoeven zij de goedkeuring van de leiding, de Regering, dus de machthebber.

De machthebber speelt dus een belangrijke rol en omdat de vastgestelde regelen niet mogen afwijken van de levensbeginselen in de maatschappij, mag alleen aan hem de macht gegeven worden, die in staat is het rechtsgevoel en de beginselen van het volk te onderkennen. Doordat vóór de Souvereiniteitsoverdracht de wetgevende bevoegdheden niet in onze hand waren, hadden vele geschreven en ongeschreven regelingen een inslag die vreemd was aan de volksaard.

Thans moet deze machtsfactor geheel in Indonesische handen overgaan. De Regering beseft dit, getuige de instelling van een commissie, die alle oude wettelijke regelingen in studie zal nemen.

Dit is evenwel niet voldoende. Er zijn nog vele Nederlandse hoogleraren aan de Juridische Faculteit verbonden, terwijl de bestudering van het geldende recht eigenlijk alleen kan geschieden door mensen van het land zelf. Een volkomen objectieve beschouwing kan van Nederlandse juristen, hoe bekwaam en deskundig zij ook zijn, niet verwacht worden. Zij kennen het Nederlands-Indische recht en zijn goed ingewijd in de algemene rechtswetenschappen. De taak van de Faculteit moet echter zijn het eigen recht te bestuderen en het zo te leiden, dat het in overeenstemming is met de structuur van de maatschappij en met de volksaard. Ons rechtsbewustzijn is een aspect van onze cultuur en alleen wij zelf kunnen het aanvoelen en doorgronden.

De juridische hogescholen in elk land helpen de wettelijke regelingen, dus het recht, tot ontwikkeling brengen. De hoogleraren zijn leiders van het volk op rechtskundig gebied. Zijn zij buitenlanders, dan zouden wij deze buitenlanders als onze volksleiders en cultuurdragers moeten beschouwen en wat blijft er dan van onze onafhankelijkheid over?

De Regering is zich bewust van het probleem en is bereid de buitenlandse hoogleraren door Indonesische te vervangen. Daarbij rijzen de volgende vragen: beschikken wij over voldoende bekwame juristen? Kunnen de Nederlandse hoogleraren in het licht van de R.T.C.-overeenkomst zonder meer ontslagen worden? De Regering verkeert in het onzekere, welke stappen genomen moeten worden en zo lang is de positie van de Faculteit onzeker.

De Raad van Curatoren, die adviezen en voordrachten moet uitbrengen aan de Regering, behoort dit probleem nauwkeurig te overwegen. Daarna zullen er beslissingen genomen moeten worden, want als het bij wegen en wikken blijft, moet men wel bedenken dat de cultuur en het verantwoordelijkheidsgevoel niet tot ontwikkeling kunnen komen in een toestand van schijnbare rust.

De Faculteit van Landbouw- en Veeartsenijkunde

Te Bogor vond de viering plaats van het derde lustrum der Faculteit van Landbouw- en Veeartsenijkunde van de Universiteit van Indonesië. De plechtigheid werd geopend door ir Surachman, president van de Universiteit, met een uiteenzetting van het doel van de bijeenkomst. Hij merkte op dat de toestand van de Faculteit verre van volmaakt was, in het bijzonder wat betreft de leermiddelen en plaatsruimte.

Prof. De Boer van de Landbouwfaculteit behandelde de klimaatperioden, de geschiedenis van de klimaatsveranderingen van honderden jaren voor Christus tot heden: de resultaten van de onderzoeken op dit gebied vormen de richtlijnen bij de studie van de landbouwwetenschap.

Prof. Jaski van de Veeartsenijkundige Faculteit richtte zich in het bijzonder tot de nieuwe studenten en in het algemeen tot het Indonesische volk, waarvan wordt gezegd, dat het nog jong is. Hij waarschuwde geen verkeerde bedoelingen te koesteren bij de verwerving van kennis. Het is treurig, aldus prof. Jaski, wanneer men de wetenschap beoefent met de bedoeling goed betaalde baantjes te verkrijgen, om naam te maken in de maatschappij of uit zucht naar „sensatie”. Slechts zij die studeren met het streven zich eens in dienst te stellen van het volk en de mensheid, zijn volwaardige leden van de maatschappij.

Hij wees op het verval van de cultuur in een deel van deze wereld door verafgoding van wetenschap en techniek met verwaarlozing van kunst, religie en ethiek. In tegenstelling tot andere landen onderhoudt Indonesië niet alleen zijn eigen cultuur, maar tracht haar ook te verbeteren. Maar toch hoop ik, aldus prof. Jaski, dat Indonesië de juiste weg zal vinden om eigen waarden te verenigen met wat het Avondland kan bieden en dat is meer dan techniek.

Van meer belang dan welvaart en uiterlijk succes is de geestelijke toekomst van het volk, aldus prof. Jaski.

Tot slot spoorde ir Surachman de studenten aan zich naast de gekozen

studierichting te ontwikkelen tot ware en eerlijke leiders van het volk. Hij verklaarde, dat het onderwijsniveau en de bezetting van hoogleraren voldoende genoemd konden worden, hoewel nog steeds getracht werd krachten uit het buitenland te verkrijgen.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 28 Nov. 1950

**Resolutie van het Congres van de
Persatuan Peladjar Sekolah Guru**
(Verbond van Kwekelingen)

Op het congres van het Verbond van Kwekelingen, dat plaatsvond van 4-8 November 1950, werd een resolutie aangenomen van de volgende inhoud.

Wat de opvoeding betreft werd aan het Ministerie van O., O. en C. voorgesteld:

1. Particuliere kweekscholen die aan bepaalde voorwaarden voldoen, over te nemen of op zijn minst te subsidiëren;
2. Het kweekschoolonderwijs tot middelbaar onderwijs te maken;
3. Geen staatsexamen in te stellen voor de kweekscholen buiten het Renville-gebied, doch een „schoolexamen”, zolang het onderwijs nog niet op gelijke hoogte staat met dat van het Renville-gebied;
4. Er voor te waken dat de cultuur niet ontwricht wordt door onjuist optreden en toezicht te houden ten aanzien van het binnendringen van vreemde culturen in Indonesië.

Betreffende schoolgebouwen:

1. Een dringend verzoek aan de Minister van O., O. en C., Binnenlandse Zaken en Defensie om schoolgebouwen, die tot nu toe nog door militaire of civiele instanties gebruikt worden, terug te geven ten behoeve van onderwijs en opvoeding.

Betreffende het onderwijs:

1. Meer kweekscholen (in het bijzonder voor Fröbelonderwijs en voor lichamelijke ontwikkeling) op te richten;
2. Toezicht te houden op de tegenwoordige scholen:
 - a) leiding aan de nationale opvoeding;
 - b) democratisering van de opvoeding.
3. Mogelijkheden te scheppen voor kwekelingen om hun studie voort te zetten;

4. Intensivering van de uitgifte van leerboeken en wetenschappelijke boeken in de Indonesische taal;
5. Herinstelling te overwegen van onderwijzerscursussen van 1 en 2 jaar;
6. De Akademi Pendidikan Guru (Academie tot opleiding van onderwijzers) weer op te richten;
7. Zo snel mogelijk internaten te bouwen bij iedere kweekschool.

Voorts werden grondslag, doel, lidmaatschap en structuur van de organisatie vastgesteld. De organisatie heeft als grondslag democratie en tot doel mede te werken aan de opbouw van de Negara Republik Indonesia op het gebied van onderwijs, opvoeding en cultuur.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 13 Nov. 1950

Instituut voor Maatschappelijke Opvoeding

Op de Hieldendag werd in de onderafdeling Bandjarsari een Instituut voor Maatschappelijke Opvoeding (afdeling Vrouwen) officieel geopend. Bij de openingsplechtigheid waren aanwezig o.a. vertegenwoordigers van verschillende vrouwenorganisaties en afgevaardigden van de „Maatschappelijke Opvoeding” van Jogja.

In haar openingsrede heeft mevrouw Astamun als voorzitter van het Instituut verklaard, dat de taak van de vrouwen bij de opbouw van de Staat hoofdzakelijk gelegen is in de vorming van de geest.

Indonesische onderwijzers naar Amerika

Van welingelichte zijde weet *Antara* te melden, dat de P.G.R.I. Pusat Djakarta (Centrale Vereniging van Onderwijzers te Djakarta) de heer Ismail Daulay, diensthoofd van het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur ter Oostkust van Sumatra, kandidaat heeft gesteld om Amerika te bezoeken op basis van een „visitorship”, waarvan de kosten door de Amerikaanse regering worden gedragen.

De uitnodiging van Amerika is bestemd voor 10 onderwijzers, die les geven in de Engelse taal en voor 10 schoolhoofden. Deze groep zal waarschijnlijk in Maart 1951 vertrekken voor een bezoek van 3 à 4 maanden.

Uit: *Merdeka* van 16 Nov. 1950

Cursussen voor volksontwikkeling

Op initiatief van de Dienst voor de Volksoopvoeding West-Java zijn reeds in 15 van de 19 regentschappen op West-Java cursussen geopend ter bevordering van de algemene ontwikkeling van de dorpsbevolking. Bovendien hoopt men op korte termijn zulke cursussen te openen in vier andere regentschappen.

In elk regentschap is er een cursus ter bevordering van de algemene kennis, waar plaatselijke diensthooften en onderwijzers aan de bevolking onderwijs geven in praktische onderwerpen. Bestuursambtenaren zullen onderwijs geven in staatsleer en staatsinrichting (in het bijzonder betreffende Indonesië), ambtenaren van Economische Zaken over dorpseconomie, personeel van de Gezondheidsdienst over Volksgezondheid, terwijl leraren van de middelbare school les zullen geven in praktische rekenkunde, aardrijkskunde enz.

Deze cursussen, die een jaar in beslag nemen, worden twee maal per week gehouden. De cursisten moeten in het minst een Volksschool-diploma bezitten.

Volgens Supomo Siswopamudjo, hoofdinspecteur van de Volksoopvoeding in West-Java, hebben deze cursussen tot doel een maatschappelijk kader te vormen, dat met zijn praktische kennis van nut zal zijn voor de ontwikkeling van de verschillende dorpen.

Onderwijzers die les geven, zullen voor elk lesuur f 25,— toeslag krijgen van de Dienst voor de Volksoopvoeding.

Uit: *Merdeka* van 24 Nov. 1950

Gebrek aan artsen in Indonesië

Wegens de scheve verhouding van het beschikbare aantal artsen tot de bevolkingsdichtheid van Indonesië, nauwelijks 1054 artsen op 70.000.000 inwoners, laat de hygiënische toestand nog veel te wensen over, zodat het Ministerie van Gezondheid een programma heeft opgesteld om buitenlandse krachten, voornamelijk uit West-Europa en India, naar Indonesië te laten overkomen.

Op het ogenblik zijn ongeveer 633 artsen in dienst van de Regering, terwijl 50 als officier van gezondheid aan het leger verbonden zijn en de overigen als particulier werkzaam zijn.

Voorts heeft de Regering de beschikking over 121 assistent-apothekers, 16 vroedvrouwen met Middelbare School-opleiding, 353 Nederlandse

verpleegkrachten, 3325 hoofdverplegers(-sters) en 211 vroedvrouwen met Lagere School-opleiding.

Verwacht kan worden dat ieder jaar gemiddeld 150 medici afgeleverd zullen worden door de Geneeskundige Faculteiten te Djakarta en Jogja, een aantal dat het tekort niet dekt.

Een andere moeilijkheid is de plaatsing van artsen in afgelegen streken. Bereidwilligheid hiertoe is ver te zoeken: deels is dit te wijten aan het feit dat de kosten van de verhuizing uit eigen beurs betaald moeten worden, terwijl het op geïsoleerde plaatsen niet mogelijk is een eigen practijk uit te oefenen, hetgeen een verlies van inkomsten betekent.

De 30 buitenlandse artsen (hoofdzakelijk Nederlanders) die zullen vertrekken, zijn meest ambtenaren die voor pensioen in aanmerking komen of niet accoord kunnen gaan met het inkomen dat hun toegekend zal worden, nadat de garantie van twee jaar zal zijn verlopen. Zoals bekend, zullen zij na deze twee jaar onder de loonschaal van de Indonesische Regering vallen.

Uit: *Merdeka* van 4 Nov. 1950

Nieuwe plannen voor het hoger onderwijs

Mr Wongsonegoro, minister van Justitie, deelde in zijn waardigheid van voorzitter van de Raad van Curatoren der Universiteit van Indonesië mede, dat spoedig zal worden overgegaan tot de instelling van een zogenaamde inter-faculteit voor bestuurswetenschappen, buitenland en publiciteit, welke instelling de faculteiten der rechtswetenschappen, economie en letteren zal aanvullen.

Het bestaande conflict tussen de Raad van Curatoren en de hoogleraren betreffende de nationalisatie van het hoger onderwijs, noemde hij pijnlijk voor betrokkenen, maar onvermijdelijk. De buitenlandse hoogleraren behoeften niet met ontslag te gaan, maar zouden andere onderwerpen, zoals internationaal recht, kunnen doceren.

De voertaal zal de Indonesische taal moeten worden, dat is een consequentie van de onafhankelijkheid. Het Ministerie van Onderwijs heeft de Lembaga Kebudayaan Indonesia (Indonesisch Cultureel Genootschap) verzocht een aantal studieboeken van internationaal gehalte ten behoeve van het hoger onderwijs te doen vertalen.

De nationalisatie, aldus mr Wongsonegoro, zal voorlopig alleen in de

Juridische Faculteit kunnen worden doorgevoerd. Voor de andere faculteiten, die internationaal zijn georiënteerd (de technische en medische bijv.), meende hij dat het huidige systeem gehandhaafd kon blijven.

Mr Wongsonegoro hield tevens een rede op de Dies Natalis van de P.M.I.D. (Perhimpunan Mahasiswa Indonesia Djakarta of Indonesische Studentenvereniging Djakarta), waarin hij wees op het belang van eenheid in de studentenwereld, die een maatschappij op zichzelf is met een jonge, dynamische geest en die het „denkend gedeelte” vormt in het groter geheel van de samenleving.

Het hoger onderwijs, aldus mr Wongsonegoro bij die gelegenheid, moet weliswaar een nationaal karakter hebben, maar het niveau van het onderwijs mag niet beneden het internationale peil liggen. Geruchten als zou geen gebruik meer gemaakt worden van buitenlandse krachten, sprak hij met kracht tegen.

Ons nationalisme is niet bekrompen. Wij moeten langzamerhand een geëerbiedigde plaats innemen in de Verenigde Naties, aldus spreker.

Uit: *Pedomani* (Djakarta) van 21 Nov. 1950

4,6 % van het Indonesische volk Christen

Uit statistieken van kerk en zending blijkt, dat 4.6% van het Indonesische volk Christen is, in totaal 2.796.679 zielen, waarvan 2.059.491 Protestant en 737.208 R. Katholiek zijn. In Sumatra met een totaal aan inwoners van 8.254.843 zijn 749.839 personen of 9% van de totale bevolking Christen.

Op Java is het cijfer lager: 0.5% van het totale bevolkingsaantal (41.718.364).

In de Molukken en op Bali is het aantal Christenen verhoudingsgewijs het grootst: 1.060.315 Christenen of 12.5% van de totale bevolking van 8.585.365 zielen.

In Kalimantan (Borneo) vindt men daarentegen slechts 38.736 Christenen of 1.8% van de totale bevolking.

Uit: *Berita* (Surabaya) van 3 Nov. 1950

De Christenkerk van Midden-Java

De Centrale Christenkerk van Java in Midden-Java is een fusie van de „Noord-Midden-Java-Zending” van de Duitse Zending en de „Zuid-Midden-Java-Zending” van de Zending Nederland, waartoe in de Synode van Juli 1949 besloten is.

Naar de voorzitter, ds Probowinoto, meent, zal thans een periode van opbouw de schade en achteruitgang van de oorlogsjaren herstellen. De kerk bezit 14 ziekenhuizen, benevens een aantal hulpziekenhuizen en poliklinieken, die na de oorlog door de Staat zijn beheerd, doch nu weer aan de Kerk zijn toevertrouwd, terwijl een subsidie van 60% van de onkosten wordt verleend.

In Ungaran zal een kweekschool worden opgericht, waar jongelui met een lagere-schoolopleiding een cursus van twee jaren kunnen volgen. Dit „Economisch Centrum” zal het middelpunt worden van een aantal soortgelijke cursussen in geheel Midden-Java.

In Juli jl. is in Salatiga een Centrale Bank „Daya” opgericht met een kapitaal van f 100.000, verdeeld in aandelen van f 100,—. Deze coöperatieve spaarbank zal haar winsten afstaan aan liefdadige instellingen en aan de verschillende kerken.

Voorts is men voornemens een aantal internaten in te richten voor schoolgaande kinderen, zoals reeds te Muntilan en Mendut bestonden. Ten slotte zal de Zending ter hand genomen worden onder de Javaanse groepen in Palembang en Medan door middel van scholen en ziekenhuizen.

Uit: *Sumber Djakarta* van 15 Sept. 1950

Takdir Alisjahbana over de Indonesische cultuur

In een onderhoud met *Aneta* verklaarde prof. mr Takdir Alisjahbana, dat hij onlangs een contract heeft gesloten met de Presse Universitaire de France in Parijs om 500 populair-wetenschappelijke boeken uit het Frans in het Indonesisch te vertalen en in Indonesië te doen uitgeven. Het betreft hier voornamelijk boekjes over geschiedenis, aardrijkskunde, economie, biologie, volkenkunde en andere werken, die in Frankrijk worden gebruikt op de lagere en middelbare scholen. Elk boek bestaat uit ongeveer 120 pagina's en is voorzien van veel goede illustraties. De uitgeverij Pustaka Rakjat, waarvan prof. Takdir Alisjahbana oprichter en leider is, hoopt in staat te zijn minstens één boek per maand te drukken en uit te geven. Ten aanzien van de inhoud deelde hij mede, dat de meest wetenschappelijke problemen op uiterst populaire wijze worden behandeld, zodat de boeken zeer geschikt zijn voor brede lagen van de bevolking, voornamelijk in de desa's.

„Onze taak als volksopvoeders moet in de eerste plaats gericht zijn op het streven om het gewone volk wetenschappelijk en rationeel te leren denken, want alleen hierdoor kunnen vele ongewenste toestanden in de maatschappij, die tot dusverre de ontwikkeling van ons volk belemmeren, uit de weg worden geruimd”, aldus prof. Alisjahbana, die hieraan toevoegde, dat er thans ook besprekingen gaande zijn met uitgeversmaatschappijen in Amerika, Engeland en Nederland om goede werken in het Indonesisch te vertalen en uit te geven.

Over de rol, die Nederland zou kunnen vervullen in het moderne Indonesische culturele leven, verklaarde prof. Alisjahbana desgevraagd, dat de Indonesiërs zich in de eerste plaats dienen te bevrijden van minderwaardigheidsgevoelens en gebruik moeten maken van alle mogelijkheden om zich in zo kort mogelijke tijd geestelijk te ontwikkelen. „Wij moeten gebruik maken van alle goede Nederlandse krachten op elk gebied, die in dit land te vinden zijn, wij moeten hen gebruiken ten voordele van onszelf en hen in de gelegenheid stellen om het beste, waarover zij beschikken, te ontplooien ten bate van ons land. Wij, Indonesiërs, zijn immers baas in eigen land, zodat het geen zin meer heeft om zoals vroeger op alles te schelden, wat van Nederland afkomstig is. Als baas over onze eigen nationale staat moeten wij rationeel kunnen handelen om alle staatsapparaten zo goedkoop en efficiënt mogelijk te doen functionneren.

Het is louter een waandenkbeeld om te geloven, dat het Indonesische volk het zachtste en het meest vredelievende volk der aarde is. Mensen, die zo denken, verheerlijken het desaleven. In de desa is het individu namelijk in al zijn handelingen en denken slechts een onderdeel van de gemeenschap. Dit moet langs revolutionaire weg worden bestreden. Wij moeten zorgen, dat ook de desabewoners in alles zichzelf kunnen zijn, persoonlijk kunnen denken en zelf kunnen bepalen, wat zij moeten doen om zich te kunnen ontplooien. Het is een feit, dat één Chinees in een desa met enige duizenden inwoners een veel hogere economische positie heeft kunnen innemen dan de Indonesiërs zelf, omdat de Chinees rationalistisch, wetenschappelijk, praktisch en zakelijk denkt, terwijl de desabewoners meestal nog gehecht zijn aan oude tradities en niet zelf durven te handelen om los van de traditionele banden er economisch en cultureel bovenop te komen. Dit komt ook, omdat de meeste Indonesiërs nog in de waan verkeren, als zou het Indonesische volk in alle opzichten het beste volk der aarde zijn”.

„Het is een feit”, aldus prof. Alisjahbana, „dat niet alleen desabewoners, doch ook vele intellectuelen in de grote steden traditioneel denken. Er zijn zelfs parlementsleden en hoofdambtenaren, die de stelling verdedigen, dat de toekomst van Indonesië gebaseerd dient te worden op de oude cultuur van Madjapahit of Sriwidjaja. Deze mensen, die vaak dromen over de grootheid en glorie van de Borobudur, zijn zo verblind door de strijd om de nationale vrijheid, dat zij schijnen te vergeten, dat de nationale staat, die wij thans bezitten, slechts een middel is, niet om ons volk terug te voeren naar vervlogen eeuwen, doch om het gemakkelijker in de gelegenheid te stellen zich te ontwikkelen als een modern volk. Het is ook heel verkeerd om zich bevredigd te gevoelen, als Amerikanen of Europeanen enthousiast zijn over de schone cultuur van Bali of de welluidende melodieën van de gamelan. Wij moeten ons niet laten bewonderen door mensen uit het buitenland, doch wij moeten ook zelf pogingen aanwenden om hun land te aanschouwen en zelf getuige te zijn van hun rijke cultuur.

Twintig jaar geleden schreef ik reeds, dat de Indonesiërs de enge grenzen van hun land moeten verlaten en naar vreemde landen moeten trekken om de rijke schatten van vreemde culturen te bemachtigen. Het is de plicht van elk volk, dat zich omhoog wil werken, om te leren van een ander volk, dat cultureel hoger staat. Wij moeten niet aarzelen om te leren van welk volk ook, mits wij over een eigen persoonlijkheid beschikken, die zich niet laat beïnvloeden door de

slechte zijden van de vreemde beschavingen. De Arabische cultuur is immers in het verleden tot schone bloei gekomen, nadat de werken van Griekse denkers in het Arabisch waren vertaald en verspreid in de Arabische landen. De Renaissance heeft de Westeuropese cultuur tot verrassende hoogten gebracht, nadat de Arabische werken waren vertaald in vele Europese talen en de Europeanen door Arabië in aanraking waren gebracht met het rationele en zuiver wetenschappelijke denken der oude Grieken”.

Prof. Alisjahbana is van oordeel, dat het in het grote belang van Indonesië zelf is, als de Regering de nodige faciliteiten verleent om jongelieden in de gelegenheid te stellen zoveel mogelijk in vreemde landen te studeren.

„Wij moeten eerlijk zijn ten opzichte van onszelf. De mensen, die slechts de grootheid van het oude Indonesië verheerlijken, vergeten vaak, dat zij hun kennis over de oude Indonesische cultuur hebben verkregen louter uit Nederlandse boeken. Zij lezen Nederlandse boeken en spreken zelfs met hun kinderen Nederlands, maar toch schijnen zij officieel niet te willen erkennen, dat het Nederlands voorlopig nog van belang is om ons te helpen op de weg naar geestelijke vooruitgang. Het is onze taak om zoveel mogelijk boeken in het Indonesisch uit te geven. Maar voordat het zover is, doet het geen kwaad om door middel van de Nederlandse taal ons geestelijk te verheffen”, aldus prof. mr St. Takdir Alisjahbana.

Uit: *Javabode* en *Nieuwsgier* van 29 Dec. 1950 en 2 Jan. 1951

Het Cultureel Genootschap „Samiadji”

Onlangs is te Purwokerto (Midden-Java) het Cultureel Genootschap „Samiadji” opgericht onder voorzitterschap van de heer Gondowarsito en met medewerking van verschillende vooraanstaande personen.

Dit genootschap baseert zich op de definitie, dat cultuur een geesteschepping is van een bepaald volk, waarmee het zekere levensbehoeften bevredigt, in harmonie met zijn levensrhythme en het plaatselijke klimaat. Het doel van het genootschap is: de opbouw, verzorging en bevordering van de Oosterse nationale cultuur en kunst als grondslag van het nationale onderwijs, in het bijzonder op het gebied van de karaktervorming, van de omgangsmanieren en de geestelijke zuiverheid, opdat het Indonesische volk een volk worde met een hoge moraal.

Uit: *Kedaulatan Rakjat* (Jogja) van 26 Oct. 1950

Conservatorium voor Westerse muziek in Jogja

Onlangs werd in het gebouw van R. R. I. (Radio Republik Indonesia) te Jogja een bijeenkomst gehouden van musici, die bijgewoond werd door de afgevaardigden van de Ministeries van Onderwijs en van Voorlichting en de heer Suwandi van R. R. I. te Jogja.

Er is gesproken over de mogelijkheid van de oprichting van een conservatorium voor de studie van Westerse muziek in Jogja, zonder hierbij de eigen muziek te verwaarlozen. Een comité zal gevormd worden, waarin de heren Kusbini en Suwandi zitting zullen nemen.

Wereldcongres voor Geschiedenis

Onder auspiciën van de Unesco en gesteund door de Universiteit van New Delhi zal eind 1950 in New Delhi een Wereldcongres voor Geschiedenis worden gehouden. Indonesië, dat eveneens een uitnodiging heeft ontvangen, zal vertegenwoordigd worden door dr Prijoetomo.

Uit: *Republik* (Djakarta) van 31 Aug. 1950

Bond van danskunstverenigingen in Solo

De Himpunan Budaja Surakarta (Culturele Vereniging te Surakarta) heeft onlangs vertegenwoordigers van alle danskunstverenigingen in Solo uitgenodigd op een vergadering, waarop 10 van de 12 uitgenodigde verenigingen aanwezig waren.

Bij de opening schetste de fungerend voorzitter van de Himpunan Budaja Surakarta, dr Murdowo, de geschiedenis en de doelstellingen van zijn vereniging. De bedoeling van deze bijeenkomst was om niet alleen de danskunstverenigingen tot één organisatie te bundelen, doch tevens te streven naar eenheid in de Javaanse danskunst, want men treft thans in Solo twee stijlen van Javaanse dans aan, en wel die van de Mangkunegaran en van het Sunanaat.

Na de discussie, die in een vriendschappelijke sfeer verliep, werd op dezelfde avond een voorlopig hoofdbestuur benoemd van de Gabungan Seni Tari Surakarta (Bond van danskunstverenigingen in Surakarta) met de heren Prodjosutarjo als voorzitter, Sarwasto als secretaris, Purwadi als penningmeester en Wirjosuwarso, Suradji, Saleh Surjanto, Wignjohambegso, Sumanto en Wirjoko als commissarissen.

Uit: *Nasional* (Semarang) van 31 Oct. 1950

Boeken voor het Parlement

Het Secretariaat van het Parlement te Djakarta heeft zowel in Indonesië als in het buitenland boeken aangeschaft ten behoeve van de Parlementsbibliotheek. In verschillende steden van het land zelf zijn reeds 87 titels besteld, ten bedrage van f 1.000.—; van de boeken, die in Nederland besteld zijn, ten bedrage van f 20.000.—, zijn er nog slechts 462 exemplaren aangekomen. Bovendien heeft het Parlement boeken van verschillende buitenlandse ambassades in Indonesië ontvangen.

Uit: *Pemandangan* (Djakarta) van 19 Sept. 1950

Vereniging van Letterkundigen te Surakarta

Op Zondag jl. is door de Culturele Vereniging Surakarta (Himpunan Budaja Surakarta) een bijeenkomst belegd ter oprichting van de Vereniging van Letterkundigen te Surakarta (Himpunan Sastrawan Surakarta), waar als bestuursleden zijn gekozen de heren S. Wakidjan, voorzitter, en R. M. Notosuroto, vice-voorzitter. Voorts vernam *Aneta* dat de vereniging tot doel heeft letterkundigen in Solo bijeen te roepen om eenheid te verkrijgen in het oordeel over de literatuur in het algemeen. De vereniging zal bestaan uit de secties Westerse literatuur, Oosterse literatuur en Toneel. Bovendien heeft men het plan om causerieën te houden over literatuur en om een driemaandelijks periodiek uit te geven.

Uit: *Merdeka* van 24 Nov. 1950

Vertoning van de film „Suasana Indonesia”

Op initiatief van het Ministerie van Voorlichting werd gistermorgen de film „Suasana Indonesia” (Gebeurtenissen in Indonesië) van de Perusa-haan Pilm Indonesia (Staatsfilmbedrijf) voor de pers vertoond.

Het eerste deel van de film wordt reeds als inleiding in enige bioscopen in Djakarta vertoond en wat wij gisteren te zien kregen, zal in een volgende voorstelling aan het publiek worden voorgezet. Bij de vertoning van de film „Suasana Indonesia”, vooral in steden buiten Djakarta, zal de voorlichting van het volk zeer gebaat zijn. Zij behandelen problemen van opbouw, kleinindustrie en de Zeevaartschool te Makassar, en kunnen de opbouwactiviteit van het Indonesische volk verhogen.

Uit: *Merdeka* van 18 Nov. 1950

